

Церква і Нарід

ДВОТИЖНЕВИК, ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ
І ЦЕРКОВНО-ГРОМАДСЬКИМ СПРАВАМ.

Рік II.

Кремянець, 15 травня 1936 р.

Ч. 10.

В роковини глибокої жалоби.

Рік тому, 12 травня о год 8 хвил. 45 веч., віддав Богові духа найбільший Поляк на протязі історії польського народу. Коли сучасна Італія, — читаємо в одній промові на смерть Маршала Пілсудського,*) — створена була революціонером — конспіратором Мазіні, бойовником Гарібальди і мужем стану Кавуром, то Пілсудський для свого народу довершив ролю кожного з тих великих патріотів. І нехай поміж самими поляками випадки зустрічаються небажання ту ролю визнати, об'єктивний суд історії пройде понад суб'єктивизмом політичної короткозорости та засліплення чи тим більш безпідставної подразненої амбіції. Для нас, як для одного з тих народів, до якого історична доля у час світового катаклізму не була так ласкава, образ Вождя польського народу Йосифа Пілсудського є й назавше буде образом подиву, великої шани і, скажемо, національної задрости, що такої міри вождя український нарід не мав в потрібний історичний час, як, розуміється, і прикладом служби своєму народові на шляху до волі й незалежности.

Але ж ці почуття і цей історичний розум можуть промовляти в нас, коли споглядаємо чини і ролю Великої Людини кожної в народі своїм. Величність же історичного образу Першого Маршала Польщі для нас не тільки в тім, що створив він, Великий, для цілої Польщі і польського народу.. У тих змаганнях кривавих за волю і жагучому прагненні відродження, які проявив разом з іншими народами б. Росії український нарід, ніхто з вождів народніх і ніяка інша держава не взяли такої близької участі, як Вождь польського народу Пілсудський і Польща Пілсудського. І коли Головний Комітет Вшанування Памяти Маршала зарядив, щоб у першу річницю його смерти на академіях жалібних промовляв до громадян сам Маршал, то нехай вільно буде нам і про цю велику ідею визволення українського народу при допомозі народу польського сказати словами самого Маршала Пілсудського. Із рук в руки, на початку травня 1920 р., передавали ми на Волині, майже відтятий тоді від світу, „Маніфест Пілсудського до Українців“:

„До всіх мешканців України! Війська Польської Республіки пішли вперед, вступаючи глибоко на землі України. Населення

*) Ол. Шульгин на зібранні „Комітету Приязни Народів Кавказу, Туркестану й України“ в Парижі.

цих земель повідомляю, що польські війська усунуть з територій, заселених українським народом, чужих наїздників, проти яких повстав український нарід зі зброєю в руці, щоб боронити своїх осель перед насильством, розбоєм і грабіжю. Польські війська остануть на Україні протягом часу потрібного на це, щоб владу на цих землях міг обняти правовий український уряд. З хвилиною, коли український уряд покличе на Україні державну владу, коли на кордонах стануть стяги озброєного українського люду, які будуть в силі боронити край перед новим наїздом, а свобідний нарід сам буде становити про свою долю, польський жовнір верне в межі Польської Республіки, після сповнення високого завдання боротьби за свободу народів. Разом з польськими військами вернуть на Україну ряди хоробрих її синів під проводом Головного Отамана Симона Петлюри, який знайшов в Польській Республіці охорону і поміч в найбільш важких днях проби для українського народу.

Вірю, що український народ напружить всі сили, щоб при помочі Польської Республіки вибороти власну свободу і запевнити своїй вітчизні щастя і добробут, якого буде заживати після повороту до праці і миру. Всьому населенню України без ріжниць стану, походження і віроісповідання, Польська Республіка запевнить охорону і опіку. Взиваємо український нарід і населення цих земель, щоб терпеливо переносючи тягарі, які накладає війна, допомагали в міру своїх сил військам Польської Республіки в їх кривавій боротьбі за їх власне життя і свободу!"

Підп. Юзеф Пілсудський, Головний Вождь польських військ, дня 26 квітня 1920 р. Головна квартира."

В той же час Головний Отаман військ Української Народньої Республіки Симон Петлюра у відозві до українського народу казав:

"Три роки, Український народе, боровся ти сам, забутий всіма народами світу... Сьогодні доконується велика переміна. Ви явлені в цій геройській боротьбі безприкладні діла посвяти, привязання до рідного краю, до культури і свободи, переконали інші народи світу про слушність твоїх домагань та про святість твоїх ідей, які знайшли відгомін головно в серцях вільного вже польського народу. Польський нарід в особі свого начальника Йосифа Пілсудського і в особі свого уряду вшанував твої права і признав твою державну незалежність... Польська Республіка увійшла на шлях подання реальної помочі Українській Народній Республіці в її боротьбі з московським большевизмом, даючи спримогу формуванню у себе відділів української армії. Ця армія іде боротися з ворогом України. Але сьогодні ця армія бореться вже не сама, але разом з польською армією проти червоних імперіялістичних большевиків, котрі загрожують також свободі польського народу"... („Громада“ 1920 р. ч. 1).

А вже підчас походу на Київ Маршал Пілсудський в промові до українців у Винниці казав: „Польща і Україна перебули тяжку неволю. Обидва ті краї належать до тих, в яких панував постійний терор. Вже дитину вчено тут, щоб тримала на припоні свої

думки. Неволя і переслідування були постійною долею обох країв. Вільна Польща не може бути справді свобідною, аж доки навколо панує гасло національного піддавання волі народньої перемозі терору. Польща, здобувши найбільший скарб на землі — вольність — вирішила відкинути все те, що вольності загрожує, як найдалі від своїх границь... Буду щасливим, коли не я — малий слуга свого народу, але представники сейму польського і українського установлять спільну „платтформу порозуміння“ (Biuletyn Polsko-Ukraiński, Nr. 20, 1935).

Історична доля судила інакше.

12 травня переживаємо першу річницю болісної втрати В ар т о в о г о н а С х о д і Є в р о п и, як називано Маршала Пілсудського.

А 25 травня б. р. переживаємо вже 10-ту річницю від дня трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри, котрий кровю своєю на вулицях далекого Парижу навіки записав своє ім'я у визвольній історії народів та в многостраждальній і мученицькій історії свого рідного українського народу. І хто знає, чи ворожа підступна наймана рука не перетяла пасмо життя Симона Петлюри 10 літ тому, 25 травня 1926 р., кілька день після травневого перевороту Маршала Пілсудського, як раз в звязку з цим переворотом і з поверненням до активної ролі в Польській Державі В е л и к о г о В а р т о в о г о н а С х о д і Є в р о п и?

Люди вмірають, великі діла їх та ідеї живуть. Імена Маршала Пілсудського й Головного Отамана Петлюри навіки сполучені для українського народу в ідеї розв'язання політичної проблеми Сходу Європи через незалеження Великої України за допомогою вільної Польщі. І символом тої великої ідеї назавше позостануть урочисті жалібні роковини смерті Маршала і Отамана в травні кожного року.

Тому і в цю першу річницю смерті Великого Маршала та в десяту — Головного Отамана військ Української Народньої Республіки, коли під сумні дзвони церковні проголошена буде їм „вічная пам'ять“, нехай ця пам'ять буде в душах народу та духовенства звязана з пам'яттю про боротьбу їх з наїздом московського безбожного большевизму та з тою невчірною ідеєю, що вільна могутня Польща допоможе визволенню України, а незалежна Велика Україна утривалить становище Польщі. Духова ж культура нашого народу, його свобода й розвиток у всіх царинах життя залежать від наближення до здійснення тої великої ідеї...

Складайте пожертви на пам'ятник присяги Волині ідеям Маршала Пілсудського!

Жертвуйте на Бібліотеку імени Симона Петлюри в Парижі!

СВЯЩ. Ю. ШУМОВСЬКИЙ, mgr. богосл.

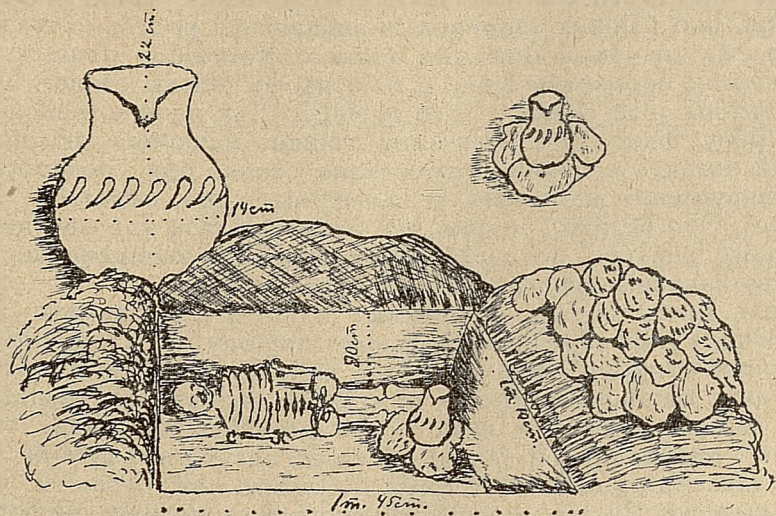
Старовинні пам'ятки Волині.

Під довгим ланцюгом невеликих гір, покритих густим лісом, які тягнуться через всю південну частину дубенського повіту, простягавсь в давнину один із шляхів частих мандрівок історичних і передісторичних народів. Все це можна легко ствердити по всіх тих історичних і передісторичних документах і пам'ятках, які майже на кожному кроці тут у великій кількості знаходяться. Шлях цей був надзвичайно вигідним і відповідним стратегічно, як рівно ж і тереном осель. З півдня шлях обороняли гори, перерізані глибокими ярами та балками, покриті густим лісом, в якому таємно ховались високі та могутні городища, що служили, свого часу, доброю фортифікацією та схованкою місцевого чи мандрівного люду проти нападників. З північною стороною шляху межували широкі низини, луки та багна, а колись і величезні озера та ріки, переповнені всякою дичиною та рибою. Все це давало найкращі умови життю доісторичної людини і було вигідним місцем мандрівок та людських осель з найдавніших часів, які при поступовій праці археологічній все більш і більш відкриваються в певнім пляновім розміщенні. Так, наприклад, від с. Плоскої до м. Мізоча, на північнім схилі гір, можна начислити до 10 городищ, 30 великих курганів та могил і відкритих вже в цьому році мною 5 осель неолітичних, 4 — бронзового періоду, 1 римського впливу та інші. Тереном, на якому провадив у минулому році свої праці, були переважно села: Мирогоща, Липа, Костянець, Листвин, Острів і Конюшки. Всюди тут знайдено дуже багато цінних і гарних експонатів з різних часів і культур, з яких деякі є надзвичайно цікавими унікатами і оригінальними пам'ятками старої Волині, музеальними рідкостями та науковими цінностями.

На полях с. Мирогощі, на північнім схилі гір, після довгих дослідів, відкрив я в минулому році велику оселю неолітичну, яка розміщена була майже на 5 гектарах землі. Знайдено тут кілька сот камінних кремінних знарядь неолітичних, шліфованих і не шліфованих, якими були: сокири, долота, пилки, серпи, списи, стрілки, гарпуни на рибу, молотки, скробачі та жорнова. Цікаво, що деякі знаряддя були зроблені з кременю балтійського і надвислянського, який напевно сюди прннесений був дорогою торгівлі або мандрівок. Кераміка глиняних посуд, яка числено знайдена на цій оселі, свідчить, що оселя місцева впродовж віків підлягала різним культурним впливам, як рівнож і заховувала свій місцевий кольорит. І так можна бачити тут кераміку фалисту, дірковану, шнуровану, городищенську, проміясту та інші. Цікавою пам'яткою з кераміки мирогощанської є оздоба глиняного глечика, яка уявляє собою голосу бика, до цього ще й прикрашену в червоний колір.

Це свідчить, що плястика фігуральна вже була добре знана мирогощанській оселі.

Другим цікавим пам'ятником старовини в с. Мирогощі, що криється між горами, є величезне городище словянське, обведене з південної сторони чотирма валами, а зі сходу глибоким яром. На північному сході від городища відкрито недавно цвинтар гробів скринькових і шкелетових, в яких віднайдено рівнож добре збережені кльоші, урни та попільниці. Недалеко цвинтаря, на північ, на досить значному горбку на півострові, що оточений з двох сторін річками, стоїть старенька трьохсотлітня церква св. Арх. Михаїла. Побудовано церкву, перше за все, на старому неолітичному городищі, на якому пізніше, в історичних часах, як видно з географічного положення та деяких пам'яток, поганські прапращури наші вшановували і поклонялись своїм богам і, як стверджують проф. Лімановський та Якимович, — богові війни і зброї. Тому власне, як свідчать історичні джерела, словяне, приймаючи нову християнську віру, будували каплицю християнську завжди на місці поганської каплиці і називали її іменем християнського святого рівнолеглим по значінню з іменем поганського божества. Ще нині знаходяться довкола церкви, на валу городища, різні кремінні знаряддя, між іншими також добре виконані ритуальні кремінні ножі. На схід від церкви і неолітичного городища, на полі випадково відкрив дуже цікавий гроб з культу огня. Знайдено тут людський кістяк, що лежав головою на захід на каміннях і обложений зі всіх сторін камінням. Біля правої ноги стояв невеличкий глечик з орнаментом полумінних язичків. В глечику нічого не заховалось крім перегнилої якоїсь страви і зерен, що буде в'яяснено спеціальним досвідом Наукового Інституту в Варшаві. Крім кам'яних знарядь і річей передісторичних, в с. Мирогощі в останній час знайдено ще невелику залізну грубої ковальської роботи косу з великокняжої доби та мідний медаліон Юстиніана.

Грб скелетовий відкритий в с, Мирогощі 6.XI. 1935 р.

Переглядаючи загально всі знайдені знаряддя і річі та саме географічне положення місцевої околиці, можна ствердити, що в доісторичну і історичну епоху місцева людність займалась переважно полюванням та рибальством. Історичною та науковою вартістю старовинні пам'ятки с. Мирогощі є дуже значні і тому багато вже привабили наукових працівників до себе і зацікавили найвидатніших археологів Польщі.

В двох кілометрах від с. Мирогощі, на схід, над північним схилом гір, простягається невеличке село Липа, по своїй назві характерне тим, що село це оточувалось і оточується переважно липовими лісами. На полях цього маленького села, понад ярами, яких тут дуже багато, знайдено багато різних камінних знарядь неолітичних, словянських, бронзи і навіть цілий скарбець палеоліту. Це збір різних кремінних знарядь і частин їх палеолітичних з двома підставами, які невідомо для чого були закопані в одному місці і лише випадково в господарській потребі відкрито цей таємничий скарб тисячеліть. Відкрито рівнож тут і оселю неолітичну, трохи меншу ніж в с. Мирогощі і зібрано досить багато керамічних річей та оздобних річей і т. званих прясел.

На відкритому полі стоїть висока могила, можливо, бронзового віку, і недалеко кілька менших могил вже словянської доби. Найцікавішим місцем, з наукового боку, в с. Липі є довжезний і глибокий яр, що тягнеться кілька кілометрів на південь від самого села. Тут, на схилах яру, чудово виглядають верстви землі. На самому верху, майже на 3-4 метри до низу, лежить „лес“ т. є нав'язана через тисячеліття пісковата глинка, яка покрила передльодовцеву землю і крейду. Ось власне під цим лесом і знайдено багато великих і значних та добре збережених частин мамута, з яких декотрі, як напр. зуби, не стратили навіть емалі, не дивлячись на вогкість та інші шкідливі стихії природи і віків. У крейді можна назбирати різні диковинки закамінілих дрібнотілих тварин моря, риб і інших тваринок із звірячого і рослинного світу.

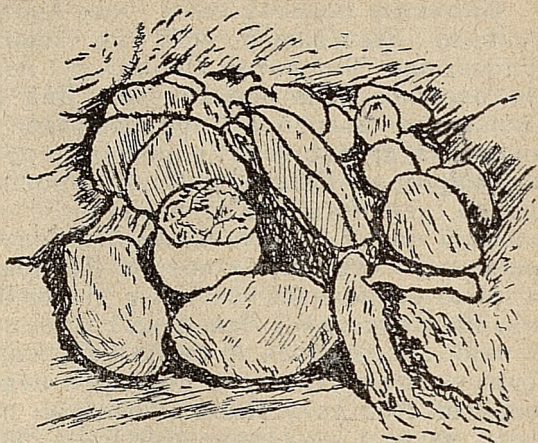
На схід же від с. Липи, на полях с. Костянця, пишається великий курган бронзових віків, а біля нього, понад схилом, на північ міститься ціла оселя з того ж часу. Тут власне, восени минулого року, відкопав я величезне глиняне начиння, яке по формі своїй нагадує великий котел; воно стояло при розкопуванні дном закругленим на черені. В ньому, як видно, варилась страва для цілої, і то великої, родини, яка заселювала в той час це поле. Крім цього дивного, по своїй формі, начиння, знайдено ще кількакадесять кавалків керамічних тієї ж самої доби.

Далі, знову на схід, на поверсі одної з гір, відкрито оселю і навіть цілу майстерню неолітичного періоду. На схилі цієї гори, з південної сторони, починаючи від самого верху аж до низу тягнеться ряд тілопальних гробів римського впливу і ям мешкальних, чи так званих домівок, в яких віднаходяться дуже цікаві глиняні начиння і знаряддя. Всі ті річі обложені великими глибами камінними з пісковця і вапняку і тому, в більшій мірі, бувають ушкоджені і розбиті. Цікаво, що віднайдено кілька великих амфор, зовсім ще не випалених, з червоної глини, яких, як видно, не ушко-

дила ні вода ні вогкість. Одно з начинь темно-жовтого кольору було трохи звужено коло дна і в самому дні була невеличка дірка, подібно сучасним вазоникам, яке в той час служило спеціально для проциджування плинів.

На північ від цієї гори, вже в самому селі останньо відкрито досить значну оселю пізньо римських впливів, де знайдено велику кількість керамічних частин глиняних посудин тієї доби та оздобних річей як — коралі.

Дальніша праця археологічна може дати цікаві і цінні нові відкриття, щодо таємниць старовини, захованих під поверхнею землі тих місцевостей і незнаних для науки таких закутків нашої Волині.

Тілопальний гріб, віднайдений в с. Костянці
Дуб. пов. р. 1935.

Др. Є. САКОВИЧ.

Трактат Гржимултовського 1686 року.

Джерела і література:

1. Malinowski i Przewdziecki. Źródła do dziejów polskich. Wilno. 1844. Zdanie sprawy przed królem Janem III z poselstwa do Moskwy, zaczętego w roku 1685, a skończonego dnia trzeciego maja 1686, przez Krzysztofa Grzymułtowskiego, wojewody poznańskiego.

2. Jabłonowski. Źródła dziejowe. T. I Krzysztofa Grzymułtowskiego, wojewody poznańskiego. listy i mowy. Warszawa 1876.

3. Volumina Iegum. T. VI.

4. Біднов В. О. Православная Церковь въ Польшѣ и Литвѣ (по Volumina Iegum) Катеринослав. 1908.

5. W. Koperczyński. Dwaj królowie rodacy. Encyklopedia Polska. Wydaw. Polskiej Akademji Umiejętności. Historia polityczna polski. Cz. II. Od r. 1506 do r. 1775.

Трактат Гржимултовського, себто договір про вічний покій Польсько-Литовської держави з Москвою, був наслідком тих політичних подій, які переживала Східна Європа в 70-х і 80-х роках XVII ст. Австрія (імператор Леопольд I.) провадила війну з Турцією з-за Венгрії, якої населення волило владу турецького султана ніж гніт німецького деспотизму. З тією ж Турцією з-за України, завдяки переходу під владу султана Петра Дорошенка, прийшлося провадити війни Польщі і Москві. Спільна небезпека повинна була довести до союзу ці тридержави.

Спочатку повстає союз між Австрією і Польщею. Остання підписала була вже р. 1676 так званий Журавинський покій з Турцією, але імператор Леопольд і папа Іннокентій XI були ним незадоволені. Папа переконував Яна Собеского відмовитись від підписаного договору і продовжувати війну з невірними. Папська імперська дипломатія ворожила королю цінні здобичі над нижнім Дніпром та Дністром. Сам король побоювався можливої турецької перемоги над імператором, яка була б гибельна і для Польщі, і почав схилитися, не без впливу папського нунція та духовенства, в сторону союзу з Леопольдом. В 1683 р. за союз з Австрією висловився сейм і в тім самім році, за посередництвом папи, Ян Собеский і Леопольд I підписали зачіпно-відпорний союз, який зобов'язував Австрію і Польщу провадити спільну війну з Турцією до остаточної перемоги над останньою. Після поразки у вересні 1683 року Яном Собеским під мурами Відня турецьких полків. на чолі яких стояв візір Кара-Мустафа, король розпочав старання притягнути до священого союзу, чи християнської ліги для вигнання турків з Європи і інші держави, бо для здійснення широким планів Собеского відносно Турції ліга потрібувала можливо більш союзників.

На весні 1684 р. до ліги пристала Венеція. В договорі з нею було внесено пункт, що три держави (учасниці ліги) запрошують до союзу усіх християнських государів, а особливо царів московських. Участь Москви була для союзників дуже бажаною і необхідною, бо вона своїми воєнними походами на Крим та півбережжя Чорного і Азовського морів могла відтягувати турецькі сили від головних ворогів мусульманства — Австрії і Польщі. Польський уряд енергійно узявся за справу притягнення до ліги Москви, бо на 1686 р. Ян Собеский приготував велику виправу до Молдавії і лічив на поміч з боку Москви в цій кампанії. В надії на приєднання до Польщі Молдавії і Валахії і здобуття Трансільванії король погоджувався навіть тимчасово відступити Москві ті землі і міста, які вже без всякого права захопила після андрусівського перемир'я, з тим, що спорні землі будуть повернені Польщі, коли головна ціль трактату не буде досягнена. Москва з свого боку, постановила використати сприятливі для неї політичні обставини і погоджувалась приступити до християнської ліги проти Турції тільки на вигідних для себе умовах. Польща знаходилась тоді в гіршому положенні, бо на своїй південній границі мала звязані руки з приводу війни з Турцією, а границя східня позоставалася без усякої оборони.

Для переговорів з Московією сейм призначив 20 комісарів, на чолі з познанським воеводою Гржимултовським і литовським канцлером князем Огінським. У вересні 1685 р. король видав комісарам наказ їхати до Москви. Гржимултовський приїхав 18-го жовтня до Жовкви для одержання з уст короля вказівок, отримав з власних засобів короля гроші на дорогу, 17 листопада виїхав з Жовкви і допіру 13 грудня прибув до Могилева. За Могилевом в Горках, по тамтой бік Дніпра, в 4 милях від границі, Гржимултовський на протязі півтора місяця ждав на своїх коле-

гів, литовських комисарів, які сильно спізналися. 31 січня ціле посольство рушило далі і, посуваючись дуже помалу, допіру 17 лютого приїхало до Москви.

Польських послів приймали в Москві з такою великою повагою, яка дивувала інших заграничних резидентів. „Zgoła cokolwiek mogło być honorów, wszystkie czyniono”, пише Гржимултовський. „Wszystkie karessy i uprzejme wstępy czyniły nacześnie pomyślnego powodzenia i szczęśliwego końca”, але, з другого боку, Гржимултовський добре памятав і латинську поговорку: „Timeo Danaos et dona ferentes” і не дуже вірив ширости росіян. На 21 лютого послам назначена була аудієнція у царів Івана і Петра. За послами приїхали пристапи і „asystencja” з царських стольників на білих конях і в двох царських каретах відвезли їх до „Кримгороду” (Кремля), де вони стали перед обличчям молодих царів, які сиділи на срібних гарно оздоблених тронах. Після звичайних церемоній послі зясували причину свого приїзду і віддали королівську грамоту. Потім Гржимултовський привітав царів урочистою промовою, котру слухала і сестра їх правителька Софія, сидячи в укритому місці. В своїй промові, виголошеній чистою польською мовою, тільки денеді пересипаною церковно-словянськими оборотами, воевода насамперед згадав про заслуги короля Яна III в справі визволення з-під „бусурманського ярма” пригнічених народів, „ażeby wszędy Tebe Boha chwalił, Tebe Hospoda ispowiedujem nie poszeptem jako teraz, ale ogromnemi w świątyniach pańskich brzmiało głosami”, Говорив далі, що коли вже „Hospodnia sprawiła desnica panów chrześcijańskich zjednoczenie”, то випадало б, щоб і „Ich Carskie Wielicestwa” приступили до загального християнського союзу. Своім прикладом вони потягнуть короля французького, починається до визволення східних патріархатів, додадуть бадьорости „усім людям грецької віри” і зрештою збільшать свої володіння, „bisurmanstwo spędziwszy, a ludźmi w Błahocestii, które jest wielikoje tainstwo, zostającemi osadziwszy”. Кінчається промова такою тирадою: „Niechże te cne przesławne sławiańskie narody tej tak sposobnej, którą Bóg podaje, zażyją pogody; niech za powodem wielkich swoich monarchów, przy odwadze i dzielności, pokażą światu, że lubo w niskich mieszkają chatach, wysokie i górne myśli w sercach i ostre na zaszczyt chrześcijaństwa, a na zgubę bisurmanów, noszą przy sobie szable!” По скінченні усіх церемоній на честь послів було уряджено урочистий бенкет.

23 лютого відбулася перша офіційна зустріч (rozhowor) польських послів і московських уповноважених; перед тим гості знов мали царську аудієнцію, на якій був відчитаний список бояр, назначених до переговорів, то були: князь Голіцин, бояре — Шереметєв, Батурлін і Чаадаєв, думний дяк Українцов — знавець козацьких справ — та інші. Гржимултовський і на сей раз виголосив дуже гарну промову до царів, в якій доводив їм необхідність приступити до союзу „wszystkiemu chrześcijaństwu požądane-go”. Потім в розмові з Голіциним Гржимултовський оповів, що метою їх посольства є щире бажання підписати союз і вічний покій на ґрунті андрусівських пактів (1667 р.): „to co zajechano

прzeciwno wyraźnym faktom powrócić i tego wszystkiego, w czym nie dosyć się stało andruszowskim paktom dopełnić". (Очевидно, Гржимултовський натякав в цих словах на Київ, який, згідно з пунктами андрусівського договору, Росія повинна була повернути Польщі не пізніше 1669 р.). Далі польський посол настоював на поспіху, покликуючись на потребу бути в королівському обозі „весною з першою травою". Пропозиція познанського воеводи була вислухана і прийнята російськими уповноваженими досить прихильно, що подавало надію на добре закінчення переговорів.

Перший тиждень великого посту („który Rosjanie tak pobożnie obserwują, że wszystkie na stronę położywszy prace, dni i noce w cerkwiach przepędzać zwykli") викликав перерву в переговорах і призначення слідуючого „rozhoworu" допіру на 4 березня. Голіцин виступив з заявою готовності трактувати про pokój i союз проти бусурманів, але так, щоби „dzieła te były znośne" і для Росії „pożyteczne". „Ucieszyła nas", каже Гржимултовський, „ta deklaracja stanowcza, że o sojusz chcą traktować, na krółą w Andruszowie nigdyśmy ich wyciągnąć nie mogli". Потім зачалася нарада, як допровадити цілу ту справу до доброго кінця. Польські делегати почали з того, що потребували негайного повернення земель, захоплених Москвою вже після андрусівського договору, а саме — Засома, чи пограничного паса землі за річкою Сомою у Мстиславським воевідстві: „bo ten trakt przeciwko wyraźnym paktom gwałtownie zajechany pod ten czas, kiedy król z bisurmany tak świętą prowadził wojnę, co bardzo pogorszyło wszystko chrześcijaństwo".

Тим часом надійшли до делегації королевські листи, де Ян III подавав своїм послам слідуячу характеристичну вказівку: „Zadnej się od nas spodziewać nie możecie rezolucji, chyba wtenczas, gdyby co osobliwego, extraordinarynego szczęście na naszą stronę przynieść miało, to byśmy dopiero przestrzegli, że rzeczy nasze dobre".

Третій „розговор" (6. III.) почався від справи Засома, але відразу перейшли до річей поважніших, до підставових пунктів трактату. Поляки домагалися, щоб царі завойовували Крим і дали Польщі відділи піхоти проти турків; росіяне відмовлялися тим, що мають з „бусурманами" pokój, „zaledwie nie wieczny". Гржимултовський зручно відповів, що і король має велику покусу до покою з турками і що навіть татарський хан пропонує своє посередництво, але король воліє воювати з „pogaństwem niż z chrześcijaństwem". Голіцин з свого боку підкреслив, що коли король був під Віднем, Москва не зачепила його війною, хоч татари сильно намовляли. В кінці знов почали говорити про спільну війну проти Турків, при чому російські делегати усей час повторювали одне й те саме: „pokażcie nam pożytki z tej wojny za tak wielkie koszty które na niąłożyć musimy". Ні до чого не договорившись, делегати розійшлись, змучені безплідною балачкою.

Четвертий „розговор" (12. III.) почав Голіцин заявою, що царі згоджуються на вечний pokój i союз, аби тільки був для них корисним. Тоді Гржимултовський представив ті пожитки, які Росія могла б мати з такого союзу (слава, визволення так багатьох християнських народів з турецької неволі, добро цілого християн-

ства, прилучення Крима, вічний покій), а також ту моральну відповідальність, яка б могла спасти на Росію, коли б вона не захотіла активно підтримати справи цілого християнства. „Prosze tylko”, закінчив воевода: „nie chcejcie nas bawic: macie-li wolę stanowić dobre dzieło? — stanówcie, my gotowi; nie macie-li? — powiedźcie w klar, a nie bawcie nas. Nam nielzia tu mieszkać, pora wojenna następuje, nie chcielibyśmy omieszkać okazji wojennych, oraz i rozwódź bardzo blisko, któraby nas przytrzymać musiała... Jeśli co zechcecie stanowić dla dobra chrześcijańskiego — gotowiśmy; jeśli nie — podziękujemy za prędką rezolucję i pojedziem“. Голіцин погоджувався на усе, тільки хотів, щоб Росія дістала відповідну нагороду: вимагав передачу Полоцька, Ніженська, Мстіслава і Орші аж до Березини. Поляки, навпаки, допоминались про повернення Київ і частини Смоленщини. Так ні до чого не договорилися і не знайшли спільного ґрунту для дальшого „трактування“.

(Далі буде).

СВЯЩ. МИХАЇЛ ТАРНАВСЬКИЙ.

Кілька думок про катехизацію.

I.

Чи є на світі людина з так камінним серцем, котра після віднови в уяві картини, що представляє гурток дітей біля Ісуса, Котрий їх благословляє та пригортає до груди, не відчула б в своїх очах сліз глибокого зворушення? Здається, що та євангельська подія впливає з двох причин: з любови Вчителя з Назарету до „тих найменших“, та з наміру вказання батькам і опікунам на те, що душа дитини криє в собі високу ціну. Здається, що Христос словами: „не бороніть дітям приходити до Мене“, віддав дитину в наші руки в тій цілі, щоб з тої вітки вихохати розкішне дерево на славу Того, що їх до груди пригортав, та на добро свого народу. Не мала філософічна правда криється в словах народньої пословиці: „Яке зерно—така ростина, тільки з доброї дитини—добра людина“. Тому-то зміст цих простих слів підказав мені думку: поділитись із Всечесними моїми Співбратами та Шан. Законвчителями світського стану своїми поглядами на питання катехизації. Цих кілька моїх думок попереджую заявою, що я, як молодий ще покликанням слуга Божого Престола, не маю за собою великого виховавчого досвіду та в правдивім світлі бачу свою маловартісність. Тому і не претендую до авторитету людини, що могла б служити вказівками людям, перед котрими я, з огляду на їхню вченість, досвід та заслуги для Св. Церкви, криюсь в тіні. Люблячи однак діти духовною любовю, не можу опертись горячому бажанню: поділитись з Вами моїми поглядами на справу нашого святого обов'язку: викормлення наших дітей здоровою духовною поживою на громаду корисних одиниць для нашого народу.

II.

У плановій катехитичній праці велике значіння має, як і при навчанні інших предметів, глибоке знання і всестороння освіта з області віри та християнської етики. Однак тому, що в цій справі ходить більше про вплив на серце, почуття дитини, чим на її розум, про вироблення волі аніж формальний розвиток, то, думаю треба ставити на перший план вимогу:

1. Щоб законовчитель був людиною дійсно релігійною, щоб дитина відчувала, що уділювані вказівки законовчитель черпає з власного життя, що нема розходження між його наукою і ділом, бо дитина відгадує це дуже скоро,

2. Щоб законовчитель (-лька) любив свій предмет — а не включав його в план годин виключно з обовязку, щоб не відчував полекші на серці, що лекція релігії добігає кінця. Любов до предмету дуже передається молодій аудиторії. Виклад повинен бути пристосований до життя; дітям треба дозволити на ставлення питань звязаних з предметом. Знаю з практики кількалітнього законовчительства, що вичерпуюча відповідь запишеться в пам'яті дитини краще, ніж вивчена з книжки лекція.

3. Вкінці — навчання релігії було-б злочином уважати за панщину; треба бачити в ньому правдиву і почесну службу Богові. Не вільно нам щадити себе та опускати руки із знеохочення з приводу малого на разі успіху нашої праці. На ниві діточих сердець треба сіяти зерно Божественної науки з молитвою на устах, а врожай пішле Господь.

III.

Найнижчий ступінь катехизмової науки. Науку релігії треба розділити, відповідно до віку дітей, на три ступені. Найнижчий ступінь від 6 до 10 року, середній від 10 до 14 і найвищий від 14 до 17. На кожному з тих ступнів дитина повинна одержати цілість, себто — науку про віру, Божі Заповіді та Святі Тайни в спосіб приноровлений до віку. На першій ступні (діти від 6 до 10 року) треба передовсім переконатись, чи і як уміють діти щоденних молитов. Після цього треба зайнятись аналізою правд віри в спосіб дуже простий і ясний, що має на меті не тільки приведення дітей до пізнання Бога, але передовсім до любови Його та служення Йому молитвою та послухом Його волі; того роду виклади треба перемежати прикладами з життя та оточення дитини. Бога пізнають (по змозі умового розвитку) та люблять тоді, коли законовчитель в спосіб простий та ясний пояснить їм Божі атрибути (прикмети), найбільш приступні їхньому розумові, як наприклад: всемогучість, всезнання, всюдиприсутність (ужити порівняння всюдиприсутности проміння соняшного на нашій планеті) та справедливість, котрі після пояснення прикладами з життя дитини, викличуть в її серці святий страх Божий — основу віри. Пояснення таких Божих прикмет, як доброта, терпеливість та милосердя, викличе в дитині любов Бога та почуття вдячності. Дитина, після запитання, як проявляється

вдячність, відповідь, що через чемність та услужність Дитину треба запевнити, що її службою Богові є рання та вечірня молитва, котрі належить відмовити уважно. Порядок річи вимагає тут і науки Св. Писання, що виїмків з нього діти слухають дуже радо; користаючи з того, треба біблійні оповідання так зіставляти з життям дітей, щоб їхні маленькі розуми самі видобули з них відповідну для себе науку. Так, напр., історія Адама і Єви повинна розказати дітям про причину гріха — непослух супроти Бога. За цим слідує дефініція (примітивна, не богословська) гріха та приклади гріхів дитини. Я не раз замічав, як діти обурюються на наших прародичів за їхній гріх. Цей момент варто використати, щоб вказати дітям на їх власний нахил до непослуху, чого результатом буде засоромлення та бажання поправи. Вслід за тим треба поручити дітям, щоб слідили за фактами свого непослуху і послуху батькам, старшим і т. п. Таким способом привчиться дитина до внутрішньої над собою праці, до чого старші учні не завжди надаються.

В той спосіб трактована наука релігії на найнижчій ступні, забере може багато часу, але за те є приемною вчителю і дітям, а передовсім дуже корисна. Пояснюючи Правди св. Віри, можна перейти до Нового Заповіту. Історія людського спасіння дасть дитині поняття про Ісуса, про Його життя в Назареті, Страждання за гріхи світа і славне Воскресення, в слід за чим можна зайнятись наукою про безсмерття наших душ та воскресення людей, щоб стати перед Судом Божої Справедливости. Наука про позамогильне життя викличе в дитинній душі культ померлих, пошану для могил та молитвенну пам'ять про померлих. Дуже доцільно взяти за план в часі лекції головні свята року, пояснюючи в дуже простий спосіб їхню ціль та значіння. Треба рівнож вчити при тій нагоді як заховуватись в храмі, щоб виробити в дитині пошану для святих місць та церковних богослужень. Це дуже важне питання головно тому, що недостачу тої пошани дуже часто можна стрінати серед нашої дівтори. В таких межах катехизації треба держати дитину в двох перших роках науки найнижчого ступня, після чого належить приступити до науки про гріх та до аналізу 10-ти заповідей. Тут законовчитель повинен поставити виразну границю в понятті про гріх, між добрим та злим ділом, пояснюючи рівнож різницю, що заходить між смертним та повседневним гріхом, дбаючи одночасно про те, щоб дитина не мала ані „свобідної“ ані скрупулянтної совісті. Після науки про Божі Заповіді приступається до пояснення Святих Тайн, про їхню ціль та особливу благодать. Кожного року треба звертати увагу на стан внутрішньої праці над собою кожного учня, що послужить до ушляхетнення душі дитини.

Середній ступінь катехизмової науки. В середній ступні катехизмової науки треба зайнятись викладами про Святе Письмо обох заповітів та Св. Передання. Виучування назв поодиноких книг не завсіди дає тривалі наслідки. Головна річ — це авторство та зміст кожної із Священних Книг. Не вільно законовчителю

скупо розпоряджати часом для цієї справи з огляду на її важність, тимбільше, що сьогодні Божественна повага Св. Письма має багато ворогів та діти мають можливість стрічатись з критикою Слова Божого. Після доброго опанування цього матеріялу, приходить черга на аналізу Символу віри та пояснення церковних заповідей. Наука третього ступня повинна кінчитись основним поясненням Святих Тайн.

Найвищий ступінь катехизмової науки. На цім ступні треба присвятити дітям багато часу для виложення їм науки про чесноту, котра є нічим іншим, як нахилом до творення добрих діл з надприродних мотивів. Законовчитель повинен широко обговорити питання чеснот, головню вказати на різницю, що заходить між вродженими та набутими чеснотами. Основно треба переробити на цім ступні науку про ціль людини, про джерело і правдивість християнсько-православної віри, котра стрічається сьогодні з армією своїх ворогів в виді сектанства та відкритого атеїзму. Проти тих ворогів треба доростаючу нашу дітвору озброїти шляхом не поверховного, але незахитаного укріплення в релігійних переконаннях. Науку про Св. Тайни проходиться на цім ступні в апологетичний спосіб, а саме в таким порядку: про благодатність Тайни, її противників і апологетів, — вплив Божої благодати на діла людей. Основне вивчення правд про Св. Тайни становить сьогодні високу вартість, бо дитина, котра не змарнувала в школі часу призначеного на науку релігії, може після опущення шкільної домівки принести Св. Церкві немалу користь, виступаючи в ролі принагідного місіонера — апологета при зустрічі із представниками розпаношеного невірства та сектанства.

с. Батьків, Дуб. пов. (Кінець буде).

I. В.

Чи український евангелізм є творчим фактором в житті українського народу?

(Закінчення).

XI.

Коли українські евангеліки у цілях пропагандових так „вільно“ поводяться з історією власного народу, а освітленням історичних образів її культурних діячів туманять народні маси, то тим ширше поле для такого туману мають вони в історії загальній народів та в снуванні там „незаперечних фактів“ та міркувань „філософічно-історичного“ характеру. Де ж там волинському селянинові розібратися у „вищості протестантських народів“, у тім, що „лицем до Європи“ це значить „лицем до евангелізму“, що протестантизм дав „Робінзона“ і т. д. Коли все це питання такого роду, що тут і в науковій літературі, а не в „агітках“ укр. реформаторів, нема „незаперечних фактів“ і нема „річей за-

гально знаних". Тому і в осядах на ці теми нам, людям пересічним, треба б бути воздержливими та скромними, а тим більше не затуманювати своїх братів тріскучими фразами quasi-науки і quasi-філософії. Тому ми позволимо собі на оті „загально знані річі“ та „незаперечні факти, звісні кождому“, про які у своїй пропагандовій літературі кричать українські євангелики, зробити зауваги та поставити запитання, які може не зайвими будуть при зустрічах з пропагаторами „євангелизму“, як джерела національного відродження українського народу.

Коли поняття „Європейської культури“ приймемо як щось ціле і позитивне для людства в його вартостях, то жадна одначе історична наука ніколи не казала і не скаже, що ця культура є твір тільки реформації чи протестантизму на Заході. Історично творчими факторами європейської культури являється цілий комплекс їх, в яких, не кажучи вже про фактори матеріального характеру, є складники й духового характеру, що виходять поза межі не тільки що протестантського, а і взагалі християнського джерела. Вкажемо тільки на велику історичну спадщину в Європі до-християнської культури Риму.

Наші євангелики дуже наївні, коли заохочують українців переходити на протестантизм чи євангелизм, мовляв, як перейдете, то станете такими як німці, англичани, шведи, норвежці і др. „протестантські“ народи, „вищі“ від католицьких та православних. Вони знов таки й тут не уявляють собі, оскільки характер народу є річчю складною та виробляється віками в залежності від різних, починаючи від географічних, умов. А чи відають укр. реформатори, що в історичній науці існують навіть такі погляди, що протестантизм тільки тому і втримався у народі в північних, що расові їх особливости загарантували їх від тих небезпек розкладового характеру, які містяться в суті протестантизму? І як раз в наші часи сучасне життя Німеччини ніби підтверджує ту думку найяскравіше. Аджеж в реформації XVI в. Германія виявила силу свого національного духу, і протестантизм вважається ніби національною вірою німців, про що знайдете не раз і в наших євангеликів, одначе гітлеризм наших днів, який так обєднав та скріпив німецьку націю, не на протестантизмі повстав і уфундувався, а на расі, що його з „неопоганством“ навіть є спроби сполучити, при чому протестантизм (національна віра!) опинився в опозиції до режиму та в неласці у теперішніх провідників німецького народу! Чи задумались над цим наші євангелики?

А заговоривши вже про сучасну Німеччину, не можемо не звернути уваги, що як раз вона знов заперечує „незаперечний факт звісний кождому“, по словах укр. євангеликів, факт „демократичности протестантських країв“. Чи може наші євангелики і в сучасній Німеччині вбачають демократичну і „суто протестантську державу?“ Треба також поважно зосередитись думкою над тим, що т. зв. фашизм в Західній Європі наших днів репрезентують Італія та Німеччина, себто країни у релігійнім відношенні, по думці євангеликів, як раз різні, одна — „суто католицька“.

друга „суто протестантська“. Чи одного цього факту не досить, щоб відкинути, як непотрібний хлам, категорії думок, що ними продовжують орудувати в дешевій агітації українські євангелики.

Так само простацтвом бренть фраза, що „тільки реформація зближить нас до великих англо-саксонських народів“... Розуміється, що у формуванні великої англійської нації протестантизм, реформація мали свою роль. Але ж до реформації християнство існувало у англо-саксів близько тисячу літ! Та не тільки під його впливами і впливами потім реформації творився характер англійця і його національна психіка. До того ж характер і структура Англиканської Церкви з її ієрархією, яку відкидають наші „реформатори“, це зовсім не те, що пропагують посеред нашого народу для його відродження укр. євангелики. І серед членів т. зв. Високої Церкви в англиканстві („English Church Union“) давно вже викикла поважна течія, що в значній мірі наближається по своїх поглядах до науки Східної Церкви Православної, про обєднання з котрою не устають розмови, так що самий рух цей отримав назву руху англикано-православно-го. Та все рівно ніколи не треба забувати того, що душа народня формується віками в історії під впливом многообрєзних факторів. І від того, що українські євангелики на Волині перестануть йти до сповіді та брати шлюби у православного священника, а підуть до Жураківського, Кравчука або Волосянка, якого змусять ще й воду для них посвятити, вони, як і їхні покоління, ще не стануть ні англійськими лордами, ні англійськими робітниками.

Коли, далі, йде мова у пропагандовій літературі укр. євангеликів про вищість культури протестантських країв, то треба було б ще довідатись від них, що власне розуміють вони під „культурою“, і яке мірило мають для встановлення тої вищости культурної. Чи, напр., Франція і Бельгія культурні країни, чи ні? І чи в стосунку до них витримує фактично пробу теорія „вищости під кожним оглядом протестантських країв“?

XII.

У ряді питань і сумнівів, що їх викликають безапеляційні твердження наших adeptів „євангелизму“, найголовнішим може є величезної ваги питання, оскільки сучасна „культура протестантських країв“, та і взагалі європейських народів, пройнята духом Христовим, духом євангельським. Аджеж коли українські євангелики пишуть, що „знайшли ми і для всіх широко відчиняємо двері до єдиної Христової правди, до духового і культурного розвою нації, відвернулися від московського варварського напівдикого сходу, привернулись до пробудженої, високо культурної Європи“, — то ці слова не на вітер же пускають вони і повинні відповідати за них. Повинні відповідати за „радісну євангельську новину“, яку несуть на „виснажену й окрадену волинську землю“ з „високо культурної Європи“. Та чи так легко відповідальність взяти за це благовістя змученому народові нашому? Чи так легко показати й удowodнити, що це не красні тільки слівця?

Де вона, та „радісна євангельська новина“ з Європи? Для

прозорливців давно, ще перед світовою війною, а для загалу по тій війні положення в Європі, і як раз з погляду евангельсько-християнського, християнського світогляду й моралі, чорними хмарами обвито і глибоку задуму викликає. Вже сама світова війна в Європі з мільонами людських жертв і руїною, від якої ні людський дух, ні економіка не можуть досі очуняти, видала свідоцтво „високо культурній Європі“ та „первісно-християнським“ ніби основам її. А чейже і наші євангелики добре знають, що ту війну викликали не православні і не католицькі народи Європи. А теперішній стан після світової війни? Чи не свідчить він і не виказує ясно падіння в Європі і деї загальнолюдськості, у н і в е р с а л і з м у, який повинен би бути як раз християнським універсалізмом? Люди видатні помічали те падіння вже давно і про нього казали. Егоїстичний первінь життя, егоїстична боротьба у різних її видах поглинула загальнолюдські ідеали. Нехай існує по війні Ліга народів, але кожний народ, кожна держава озброюється до зубів і тільки у фізичній силі бачить гарантію своєї безпеки. „Мусім бути сильними, кажуть мужі стану, щоб війна проти нас була небезпечною і грізною“. І дійсно, Абіссинія належала до Ліги народів, а що з нею нині сталося? І як європейська культура у війні, чи нападі італійському, проявила себе? Хмарами літаків, що отруйними газами нищили людей і тварин, кидали бомбами у амбулянси міжнароднього Червоного Хреста з раненими? Може наші євангелики поспішать ткнути, що Італія мовляв католицька країна, а не протестантська, але ж ми кажемо про цілу Лігу народів, як захистила вона Абіссинію. Пробатьківщину ж протестантизму Німеччину та її „протестантсько-євангелицьке“ і „демократичне“ сучасне наставлення ми вже вище подали замітки. І чи „Deutschland, Deutschland über alles“ звучить і непокоїть тепер не грізніше, чим перед світовою війною?

Супроти націоналізму та „фашизму“ на „універсалізм“ в світі претендує тепер Комуністичний інтернаціонал. Та його універсалізм, побудований на матеріялістичнім світогляді, відкидає і християнство, і усі релігії. А в практиці на Сході Європи той універсалізм є універсалізмом величезної казарми, де люди не сміють мати власної думки і мають в масах (верхівка, як скрізь, інакше!) життєвий мінімум найбідніший, порівнюючи з природними можливостями, в світі. І слід зазначити, що большевизм як „комуністична віра“ прийшов та імперіялістично зацарював на теренах б. Російської імперії з тої ж „високо культурної Європи“, з якої укр. євангелики виглядають „єдиної Христової правди“ та „радісної евангельської новини“ для нашого народу „про спасіння во Христі Ісусі“. Вони „відвернулись від московського варварського напівдикого сходу, привернулись до пробудженої, високо культурної Європи“, а та Європа пактує з тим напівдиким Сходом, шукаючи порятунку в союзі з ним від небезпеки „високої цивілізації протестантської країни“, та засідає разом в Лізі народів. І напевно можна сказати, що в самій Європі таких, що на Схід звернули свої очі, зтамвідтіля виглядаючи для себе „правди“, ку-

ди більше ніж таких, як наші євангелики, що в світовій тузі нашого часу сподіваються визволення „Христовою правдою Європи“.

XIII.

Блукаючи поміж трьох сосен у цих всамділі складних питаннях філософії історії та сучасного життя народів і держав, так само блукають, як ми бачили, нові претенденти на духовий провід в нашій народі і в других питаннях політичного та громадського характеру. Кажуть, що вони за відділенням церкви від держави, а в той же час висловлюються, що релігія є „справою загально-народною“. Організації релігійній нема що претендувати на провід у „відродженні нації“, коли вона стала б на погляді, що „віра сама по собі, а громадські справи сами по собі“. І розуміється, що можна і повинно ставити питання про належну свободу церкви в державі у внутрішньому її житті, але розуміти відділення церкви від держави як розділення двох сфер — душі від тіла, бо „Царство Христове не від світу цього“, було б відмовою релігійному факторові у його виховуючій ролі в житті громади, нації, держави. Моральна основа єдина, і вона не може бути одна приватною, а друга громадською. І церква ніколи не може відмовитись від свого впливу не тільки на одиниці, а на родину, нарід, державу, ціле організоване людство. Інша річ, коли під відокремленням церкви від держави розуміють усунення помішання влад духовної і світської, заперестання використовувати церкву не в її морально-виховуючих цілях, і коли б для установалення ідеального порядку взаємовідносин поміж державою і церквою потрібно було б, щоб держава не мала обовязку утримувати пастирів матеріально, то що можна мати проти такого відділення церкви від держави?

Так само соціальні питання ніколи не були і не можуть бути байдужими для Церкви. Тема ця глибока і не в декількох рядках її вичерпати. Глибокий зміст науки Христа про „царство Його не від світу цього“ зовсім не в тім заключається, щоб християнство усувалось від розв'язання соціального питання. А твердження пропагаторів українського євангелізму, що ніби отці і вчителі Церкви перенесли розв'язання цього питання на небо є, слідом за большевиками, к л е в е т о ю на святих отців і вчителів Церкви. Бо в добу занепаду античного світу, яка характеризувалась рисами розкладу морального життя, подібно до наших часів великої світової кризи, великі отці і учителі Церкви — Климент Олександрійський, Лактанцій, Василій Великий, Іоан Золотоустий, Амвросій Медіоланський, бл. Августин і др. рішуче ставали в обороні праці та проти експлоатації багачами бідних. Замість того, щоб писати усякі нісенітниці про „демократію та поступ тільки у протестантських народів“ проводить українського євангелізму як правдиві християне поступили б, коли б зазнайомили свої громади з правдивими поглядами православних отців і вчителів Церкви.

XIV.

„Православя — релігія сервілізму“, пишуть укр. євангелики, — яка „ніколи не визволить, не підійме, не оздоровить людського духу“... Німець Ніцше у с е х р и с т і я н с т в о н а з в а в „р е л і г і є ю с е р в і л і з м у“, рабською релігією. Нехай потішаться українські євангелики, що й вони раби в оцінці німецького філософа, духового нащадка протестантської свободи. І куди ж з своїм „рабством“ пнуться вони „підкрипити, освітити сонцем правди й слави народу, що бореться за свій найбільший ідеал?“ Нехай краще ставали б вже в ряди „неопоганства“ та ідеалу „надлюдини“.

На нашу думку, уся біда тут в тім, що українські євангелики, беручись за відродження українського народу, с а м и є б е з б а т ч е н к а м и. Відріклись вони від Православя і тому кажуть, що „української національної християнської церкви нема, зглядно ще не було“. А потім ще додають, що „на місце аристократичної римщини та деспотичної византійщини треба нашій душі триматися демократичного духа св. Євангелії, котрий є д и в н о т о т о ж н і м з н а ш и м у к р а ї н с ь к и м“... Звідкіля ж ця дивна тотожність, коли української національної церкви ще не було? Що виховало євангельський демократичний дух в нашій народі? Ясно, що наші пастори українські не знають історії власного народу. Бо як би вони її знали та сумлінно народові подавали в своїх писаннях, то не казалиб дурниць про „деспотичну византійщину“ та православя як „релігію сервілізму“, мішаючи це все до купи на протязі тисячолітньої історії нашого народу. Вони б тоді бачили, що до виховання отого євангельського демократичного духу в українській душі найбільш спричинилась Православна Церква українського народу, яка зберігала на протязі віків і національну окремішність народу та його культуру. Чи була вона в тих віках „релігією сервілізму“? Тільки останній неук може таке сказати.

Московське політичне панування над українським народом затьмарило велику виховавчу та ідеологічну роль православя в житті нашого народу. Але боротьба з наслідками того панування розпочалась відразу, як прийшла доба відродження. Залишимо зараз казати про релігійні та національні муки братів під большевицьким режимом. Але український церковний рух на Волині в Польщі від початку свого набрав сили, бо мав змістом і завданням — привернення світlich традицій морального впливу і національної культури Православної Церкви в минувшині нашого народу в межах Речипосполитої Польської. Чи те завдання легке? Надзвичайно трудне, і то з ріжних причин, про які не раз вже доводилось писати. Між ними і туманення нашого народу ріжними сектантами, що нашого українського, як і вселенського, православя не знають, праці над відродженням українського народу кидають колоди під ноги і бахваляться, що „мимо всяких українізацій (в церкві) наша праця (себ то сектярська) на Волині зістанеться завжди актуальною та необхідною“.

Необхідна очевидно вона в цілі розкладу українського наро-

ду. Бо патріоти в народі своїм, які розуміють велику організаційну ролю в житті народній Церкви та релігії, дивляться на справу зміну віри інакше, ніж українські євангеліки. Вячеслав Липинський, сам католик, запитаний, чи був би користним для української нації перехід православних на унію або уніятів на православля, відповів: „Ніякої користи від нищення консервативних основ нації і від нищення з громадського боку найвартніших прикмет Церкви: — традиційности, вірности, послуху і дисципліни — для нації бути не може. Всякий масовий перехід православних на унію там, де православля єсть предківською вірою, і всякий перехід уніятів (і латинників) на православля там, де предківською вірою єсть унія (і латинство) — внесе між нас ще більший духовий—культурний і політичний—заколот“*). Та що таке свідoctво великого українського патріота та історика для українських євангеліків? Коли вони в своїй ігноранції послуговуються найбільш неправдою... У цьому на протязі знайомства з їхньою літературою ми глибоко переконались. Чи вони сказали коли народові правду про соборний устрій наш ої Церкви за давніх часів та про боротьбу за відновлення соборних начал сучасного українського церковного руху? Ні! Їм вигідніше туманити людей і казати, що „автократичний устрій уніятської та православної церков один і той самий“. Нехай прочитають книгу проф. О. Лотоцького „Автокефалія“ т. I. Засади автокефалії, видану Українським Науковим Інститутом (Варшава, 1935), то й зобачуть коли вони сумлінно збираються на народній ниві працювати, що далеко не „один і той самий“ і що соборні канонічні засади в устрої Православної Церкви зверху до низу не потребують шукати їхньої „демократичности і поступовости“ церковно-громадського життя в безблагодатнім євангелізмі, по західньо-європейських чи американських зразках.

XV.

Приходимо, у висновку знайомства з сучасним євангелізмом, який хоче в пропаганді серед нашого народу стати на національній ґрунті**), до думки, що рух цей не творчу ініціативу, а тим більше не свідому творчість організаційну вносить в життя нашого народу. Є він одним з проявів отаманії в характері нашого народу. Тому, у відповідь на питання „Чи український євангелізм є творчим фактором в житті українського народу“, можемо цілком погодитися з словами Вячеслава Липинського: „Всякі секти тим більше небезпечні для нації, чим більше вона має в собі історично витворених нахилів до анархії та антигромадського індивідуалізму. З цього боку сектанство, яке йде в парі з індивідуалістичним (хоч би найбільш „патріотичним“) вільнодумством, нічого іншого крім збільшення нашого національного

*) „Релігія і Церква в історії України“ Львів, 1933. стор. 96.

**) Про євангелізм іншого напрямку, як штундо-баптизм, п'ятидесятники, дослідники Св. Письма і т.п., нема що й казати: їхня денационалізаторська робота добре відома, а те, що й ті відлами почали послуговуватися у виданнях українською мовою, нічого ще не значить, — комуністи таксамо випладають в українській мові.

розпорошення, дезорганізації і нашої вже і так непомірної анархії в думках, а за ними анархії і в ділах, принести нам не може*)”.

А на закінчення нашої розтрави хотіли б ми для тих українських евангеліків, які можливо щиро і від серця підходять до питання просвітити братів „незрячих гречкосіїз“ правдивою, на їх думку, евангельською вірою, привести слідуюче опзідання з одної арабської поеми, знаменитого вчителя Джелаледина:

„Одного разу Мойсей подорожуючи в пустелі, зустрів пастуха, ц о Богові всердно молився. І ось якою молився він молитвою: О, Господи Боже мій! Коли б мені знати, де знайти Тебе і стати рабом Твоїм. Як би хотів я обувати взуття Тобі і розчісувати волосся Тобі, мити вбрання Твоє, цілувати ноги Твої, прикрашати оселю Твою та подавати Тобі молоко від стаду мого: так бажає Тебе серце моє! — Розгнівався Мойсей на слова такі і сказав до пастуха: ти хулиш Бога, бо безтілесний є Вишній Бог, не потрібно Йому ні одягу, ні оселі, ні слуги. Що ти кажеш, невіра?

Тоді потьмарилось в душі у пастуха. Бо не міг він уявити собі образу без форми тілесної і без потреб тілесних, і розпач огорнула серце його, і перестав він служити Богові.

Тоді промовив Господь до Мойсея і так сказав йому: Для чого відогнав ти від Мене раба мого? Кожна людина від мене прийняла образ буття свого і склад мови своєї. Що тобі зле, то другому добре, тобі отруя, а іншому мед солодкий. Слова нічого не значать: Я дивлюсь на серце людини”.

Яке у цьому оповіданні знаходять глибоке розв'язання різні проблеми релігійного людського духа в його шуканнях Бога...

Протопресвітер ПАВЛО ПАЩЕВСЬКИЙ.

Участь Українського Військового духовенства в боротьбі за визволення України.

(Кілька спогадів).

В боротьбі за визволення України жиєу та діяльну участь взяло й Українське Військове духовенство, покликане до того бл. п. Головним Отаманом Військ Українських Симоном Васильовичом Петлюрою.

Не вважаючи на рішучу заборону „Російського Временного Правительства“ і спротив тодішнього нашого Українського, надто соціалістичного, Уряду Всеукраїнської Центральної Ради в Києві, Симон Васильович Петлюра, після ясно висловленої волі Українських вояків з фронту на другому Військовому зїзді в Києві, приступив до формування перших українських полків у Києві. Яко державний муж, Симон Васильович ясно розумів, що державу можна створити тільки з міцним, дисциплінованим військом,

*) Ор. cit. стор. 92—93.

вихованим у здоровому національному дусі. А цей дух молодій Українській армії в значній мірі могло надати свідоме українське духовенство. І Симон Васильович почав підшукувати це духовенство.

В кінці червня 1917 р. прибув я до Київа як делегат від Херсонської Духовної Консисторії на першій Всеукраїнській Церковній зїзд, скликаний по ініціятиві всечесних протоіереїв по. Василя Липківського, Нестора Шараєвського і Павла Погорїлка з Поділля. Тоді була моя перша зустріч з небіжчиком Головним Отаманом, який запропонував мені вступити військовим священиком до Української армії і запросити до того ще й інших священиків. Не утаїв від мене Симон Васильович, що Центральна Рада дуже противиться формуванню якої б то не було Української армії, боячися взагалі „мілітаризму“, а ще більш страшним для неї було б перебування і діяльність в армії військового духовенства, яке буде поширювати „клирикалізм“. Тому нема ніякої надії, щоб Центральна Рада уділяла для військового духовенства яке будь утримання, а прийдеться військовим панотцям жити з тих допомог, які будуть уділяти військові частини Української армії. Глибоко свідомий того, що кожна чесна праця не дасть загинути, а праці цієї так потрібно було при будованні рідної держави, як з спокійним серцем прийняв пропозицію п. Головного Отамана, тодішнього Голови Військового Генерального Комітету.

25 липня 1917 р. постановою цього Комітету був призначений я до 1 Українського Запасового полку, який потім переформувався в Сердюцький полк імени гетьмана Петра Дорошенка. Одночасово був призначений до Богданієвського полку запрошений мною священик Микола Маринич: Так два нас військових священика і зіставалося за весь час урядування Всеукраїнської Центральної Ради. Бо хоч і формувалися ще нові Українські полки (Полуботківський, імени Грушевського, Шевченківський, імени Сагайдачного та інші) і в них появлялися військові панотці, переважно з б. російських частин, але вважаючи на непевний матеріальний стан, панотці ті при першій небезпеці також швидко кудись зникали, як і несподівано появлялися в частинах Української армії. А небезпеки було багато, Перш усього постійне відчуття, що рідний Уряд твій рахує тебе зовсім зайвою людиною. А тут до того ще шалена агітація з боку і правих і лівих ріжних ворогів України серед Українських вояків. Треба було напружити всі сили, щоб не випустити з під свого морального впливу розбурханого анархією козака. Приходилося буквально не тільки проводити дні, а й ночі в касарнях з козаками, освідомлюючи їх з національного і релігійного боку. І от в той час, коли розташовані в Київі російські частини повиганяли від себе своїх панотців, відкрито богохульствовали і знущалися та глузували на улицах з тих духовних осіб, які попадалися їм на очі, національно й релігійно виховані частини тодішньої Української армії охоче охороняли св. Київо-Печерську Лавру та інші святині м. Київа.

Щоб захистити рідну православну церкву, українські старшини та козаки взяли уділ у Всеукраїнській Церковній Раді по скликаню Всеукраїнського Церковного Собору і були дійсними членами як Ради, так і Собору на першій його сесії. Всі військові паради відбувалися тільки після молебну, який відправлявся військовим духовенством на Софійській площі біля пам'ятника гетьмана Богдана Хмельницького. Так після молебна 20 жовтня 1917 р., і великого урочистого військового параду відбувся третій військовий зїзд в Києві. Пізніше знову ж таки після молебна на тій же площі, при надзвичайно великому здвизі народу, були оголошені 3 та 4 універсали Центральної Ради. Коли по наказу Військового Генерального Секретаря п. Порша оголошена була демобілізація [Української армії (до речі сказати, в той час большевики були вже на Полтавщині)] з заміною її „міліцією“, то старшини і козаки Дорошенківського та Богданівського полків просто таки не послушали цього наказу і в той час, коли козаки інших полків розійшлися, вони єдині стали на захист Рідного Краю та Центральної Ради підчас першої навали большевиків. Точилися вперті криваві бої на Полтавщині та у самому Києві до останнього часу. А ті незабутні юнаки, що лягли під Крутами! Хіба ж це не вихованці Дорошенківського та Богданівського полків, де вони були охотниками!

Оцінюючи нашу (військового духовенства) працю, українське вояцтво відповідало нам повним довір'ям і любов'ю та матеріально опікувалося нами, достарчаючи нам і помешкання в казармах, і одяг, і харчі. Були відновлені і проведені в життя деякі старовинні козацькі звичаї. На військових прапорах нашивалися хрести, а під час співу в церкві символа віри, всі присутні в церкві старшини та козаки виймали з пахвів до половини шаблюки на знак готовності своєї в кожну хвилину захищати віру Христову. Найбільшу пошану та любов військово духовенство здобуло як від вояків, так і від українського населення тим, що не панячилося, а поділяло разом з вояками і горе, і злидні, і нужду, не боячись разом з вояками, з хрестом в руках, йти в наступ проти ворога. Бувало нераз кулі, немов бджоли, гудуть кругом тебе, а ти вперто й сміливо йдеш поруч з козаками вперед, переконаний в правоті святої своєї справи. І от ще крок, ще пів-останнього кроку і з молитвою „нехай воскресне Бог і розсипляться вороги Його“ і з голосним „Слава!“ українська частина кидається на ворога віри і Рідного Краю, — і ворог втікає. Яка ж то була втіха і моральне задоволення! Дивись „Зимовий похід“ ген. Омеляновича Павленка і полковника Доценка.

При Гетьмані суто українських було тільки дві частини: Запорізький Корпус, що оперував на лівобережній Україні, і Чорноморський Кіш на правобережжю. Не памятаю добре, чи в червні, чи в липні 1918 р., таки при Гетьмані Скоропадському, сформована була ще дуже добра бойова українська частина так звана „Сіра дивізія“. Поширилося Українське військо, а разом з там прибавилося і Військового Українського духовенства. Вступили до Українського війська пан-отці протоіереї Анатолій Вол-

кович і Василь Сукачів і в гетманські українські частини — священник Антоній Матеюк, який згодом перейшов до військ Директорії, а підчас окупації України Деникинцями залишився на Україні. Підчас Директорії військового укр. духовенства прибилося ще. Кожна військова українська частина бажала мати свого панотця. Яка з них панотця не мала, то другі частини глузували з неї і називали її „безпоповцями“. За браком білого духовенства, яке не ризикувало йти до Української армії, доводилося запрошувати до війська з православних монастирів Поділля. Таких ієромонахів було 2 в 1919 р. і обидва були надзвичайно корисними для армії і церкви.

Після Любарської катастрофи відбувся „Зимовий похід“ участь у якому взяли: Протопресвітер Павло Пашчевський, Протоієрей Василь Сукачій і Священник Микола Маринич. Що робило військовоє духовенство підчас „Зимового походу“, про те найкраще свідчать книги „Зимовий похід“ ген. Омеляновича Павленка і полк. Доценка, а як п. Головний Отаман оцінив працю цього духовенства підчас походу, про те можна довідатися з його наказу війську дієвої Армії У. Н. Р. ч. 68. 22.V. 20 р.

Після повернення з „Зимового походу“ Українська армія злучилася під м. Ямполем на Поділля з армією Польською і в м. Ямполі відбувся, в присутності Головного Отамана і представників від армії Польської, парад і огляд Української армії. Відслужений був молебен на площі і Головний Отаман висловив свою ширю сердечну подяку як військовій, так і військовим панотцям. Далі почався спільний похід Української і Польської армії на Київ і відворот їх під страшною навалю большевиків. Після недовгого відвороту польське і українське командування твердо вирішило зробити контрнаступ. Під цей час до штабу нашої армії завітали дорогі гості: бл. п. Маршал Пілсудський і Головний Отаман С. В. Петлюра. На Станіславівським дворці протопресвітер армії У. Н. Р. Павло Пашчевський відправив молебен з водосвяттям, урочисто посвятив український бронепотяг „Кармельюк“ і поблагословив хрестом обох вождів, як польського, так і українського братніх народів.

У 1920 р. з волі п. Головного Отамана був зформований і Уряд військового Укр. Духовенства, на чолі з протопресвітером Павлом Пашчевським, а при ньому Головна Управа Військового Духовенства, в склад якої входили: св. Микола Маринич, прот. Анатолій Волкович і прот. Василь Сукачів. В таборах військовоє духовенство працювало, не покладаючи рук: читало реферати, улаштувало і провадило пастирські курси з благословенства бл. п. митрополита Юрія, організувало Православне Козацьке Св. Покровське Брацтво, викладало православну релігію в школах старшинських, підстаршинських та в таборівій гімназії. За всю цю працю Українське військовоє духовенство одержало багато подяк, як від п. Головного Отамана, так і від п. Міністра освіти У. Н. Р.

БОРИС ПОДІЛЬСЬКИЙ, проф.

Парафіяльні бібліотеки, як засіб виховання нашого молодого покоління.

(Продовження).

VII. Розпоряд Міністерства Освіти з дня 12.XI. 1931 року, ч. Пр. 1—13580 28. (Подано в „Д. У.“ Кураторії Л. Ш. О. ч. 1 з дня 25.I. 1931. Обіжник ч. О—2290 31).

Ч. п.	Автор	Заголовок	Ціна	Група
157.	Барвінський Ол.	*Туберкульоза	1.00	IV.
158.	Бернет Францес	Сара Кру	0.30	III.
159.	Грабович Омелян	Марта Борецька	1.60	IV.
160.	Гаерштам Г.	Вакації над морем	1.00	III.
161.	Кокорудз Ілля	Спомини з Атен	0.50	IV.
162.	Франко Ів.	Казки, ч. I, II, III, IV.	3.60	II.

VIII. Розпорядок Міністерства Освіти з дня 9. IX. 1932 року, Ч. Пр. I—1623 32. (Подано в „Д. У.“ Мін. Осв. ч. 2 з 29. III. 1933, поз. 43, а також в „Д. У.“ Кураторії Л. Ш. О. ч. 3 дня 25.III 1933 року. Обіжник ч. О—5135/33).

163.	Кіплінг Редярд	*Слонятко	0.20	I.
164.	Свіфт Джонатан	*Гулівер у Ліліпутів (Вид. „Світ Дитини“ Львів, 1931).	1.00	IV.
165.	“ “	*Гулівер у Велетнів (Вид. „Світ Дитини“ Львів, 1931).	1.00	IV.

IX. Розпорядок Міністерства Освіти з дня 15.VII. 1932 р. Ч. Пр. I—8858/31. (Подано в „Д. У.“ Мін. Осв. ч. 1 з 1933, поз. 19, а також в „Д. У.“ Кураторії Л. Ш. О. ч. 3.з дня 25.III 1933 р.).

166.	Василь з-над Дністра	*Маркіян Шашкевич	—	IV.
167.	Лукович Н.	З-над берегів Збруча	—	“
168.	Подольанин	*З життя совісного чоловіка	—	“
169.	Сільський Душпастир	*Могила в полі	—	“
170.	“ “	*Життя Апостолів Христових	—	“
171.	Токарський Ст.	*Чти память вітця твого	—	“

X. Розпорядок Міністерства Освіти з дня 19.VII. 1933, ч. Пр. I—8472 31 (Подано в „Д. У.“ Мін. Осв. ч. 10 з 21.IX. 1933, поз. 156, а також обіжником Кураторії Л. Ш. О. з дня 12.VIII 1933, ч. О—23300 33. Гляди „Д. У.“ з дня 25.IX. 1933).

172.	Андерсен Г. Хр.	Дикі лебеді	0.25	II.
173.	“ “	*Свинопас князенко	0.50	III.
174.	Верн Юлій	*Чорна Індія	2.50	IV.
175.	Дефо Даніель	*Робінзон Крузо (Вид. „Світ Дитини“ Львів, 1930).	1.20	III.

Ч. п.	Автор	Заголовок	Ціна	Група
176.	Козоріз-Барілякова	*Свято матері, сцен. карт.	0.60	III.
177.	Лотоцький Антін	*Ведмедівська попівна	0.30	IV.
178.	Шкрумеляк Юра	*Казки 1001 ночі	1.20	"
179.	Шугаєвський Микола	*Різдвяний дарунок	1.20	"

XI. Розпорядок Міністерства Освіти з дня 14.XI. 1932 р., ч. Пр. 8963/31 (Подано в „Д. У.“ Мін. Осв. ч. 1. з дня 4.III. 1933, поз. 19, а також в „Д. У.“ Кураторії Л. Ш. О. ч. 3 з 25.III. 1933 року).

180.	Бавбергер В.	В печері пустинника	2.40	IV.
181.	Бонзельс Вальдемар	*Пчола Мая і її пригоди ¹⁾	2.00	III.
182.	Гуондер А.	*Свята криниця	—	IV.
183.	Гоголь Микола	*Вій	0.50	"
184.	Грім—браття	*Казки, том I	—	III.
185.	"	*Казки, том II	—	"
186.	Доля Мирон	*Золота рибка	0.80	I.
187.	Кабаровська Сев.	*Тарас Пастушок сцен. карт.	0.50	II.
188.	Ковалів Степан	В останній лавці	2.00	IV.
189.	"	Писанка	1.80	"
190.	"	Щаслива бабуся	1.80	"
191.	Костомарів Микола	*Кудеяр іст. повість	4.50	"
192.	Лежогубський Т.	В святині	—	"
193.	Лепкий Богдан	*Мотря, том I і II, іст. пов.	18.00	"
194.	"	*Не вбивай, іст. повість	9.00	"
195.	"	*Батурын іст. повість	9.00	"
196.	"	*Полтава, т. I і II, іст. пов.	14.50	"
197.	Лондон Джек	*Далека країна	—	"
198.	Опільський Юл.	*Іду на вас! — іст. повість	2.70	"
199.	Руданський Ст.	Вибір з творів	2.00	"
200.	Томсон-Сетеон Е	*Мої знакомі, опов. про звірів	2.70	"
201.	Франко Петро	В пралісах Бразилії	0.50	"
202.	Чайковський Андрій	Одарка	—	III.
203.	Чубинський Павло	*Українські народні казки том I і II	5.40	"

XII. Розпорядок Міністерства Освіти з дня 22.XI. 1932 року ч. пр. I—8857/31. (Подано в „Д. У.“ Мін. Осв. ч. 1 з дня 4.III. 1933, поз. 19, а також обіжником Кураторії Л. Ш. О. ч. 3 з дня 7.I. 1933, ч. O—4780/32. Гляди „Д. У.“ Кураторії Л. Ш. О. з дня 25.III. 1933).

204.	Галичанка Ольга	В горах	0.20	II.
205.	Гасенко Г.	*Ная в джунглях	2.50	III.
206.	Гаерштам Г.	Вакації над морем	1.00	II.
207.	Корнієнко А.	*Запорожський клад	0.40	"
208.	Селянський Л.	*Орлеанська дівчина	—	IV.
209.	Чайковський М.	*За силу сонця, фант. пов.	2.50	"

¹⁾ В німецькому виданні дочекалася ця книжка 448 видань.

XIII. Розпорядок Міністерства Освіти ч. пр. I—2864/33. (Подано в „Д. У.“ Мін. Осв. ч. 10 поз. 157, а також — „Д. У.“ Кураторії Л. Ш. О. ч. 10 з 25.X.1933).

Ч. п.	Автор	Заголовок	Ціна	Група
210.	Андерсен Г.	Чародій Піскосій	0.25	II.
211.	Вільшенко Я.	*Івась і Гануся, сц. карт.	1.00	III.
212.	Воробкевич С.	Безглуздів	0.80	II.
213.	Гоголь Мик.	Загублена грамота	0.30	III.
214.	Гриневич Дарія	*Приятелі хлібороби	0.30	"
215.	Редіард Кіплінг	*Ріккі—Тіккі—Тавві	0.40	"
216.	Лотоцький Ан тін	Відкриття Канади	0.30	"
217.	Лотоцький Лев	*Сили молитви	0.30	IV.
218.	Малицька Конст.	*Чистенький і Юрзи-Мурзи	0.80	I.
219.	Ріпецький Мир.	Країна фіордів	0.60	IV.
220.	Свіфт Дж.	*Гулівер у Лапутів	1.20	"
221.	" "	*Гулівер у Гиржувів	1.20	"
222.	Чехов Антін	*Каштанка (Вид. „Св. Дитини“)	0.80	III.

XIV. Розпорядок Міністерства Освіти з дня 30.VI. 1934 року, ч. II—5791/30. (Подано в „Д. У.“ Кураторії Л. Ш. О. ч. 7 з дня 25.VII. 1934. Обіжник ч. О—18326/34).

223.	Вовчок Марко	Сестра	0.40	IV.
324.	Гребінка Євг.	*Чайковський, іст. пов.	3.50	"
225.	Гессе-Вартег-Ернеста	Країна дітей і квітів	0.40	III.
226.	Дорошенко Волод.	*Шевченкова криниця	1.00	IV.
227.	Залізняка Микола	Діти камяної доби	0.80	"
228.	Квітка Григорій	Твори, том I	3.00	"
229.	Коцюбинський Мих.	*Для загального добра	0.90	"
230.	Крушельницький Ант.	*Іван Франко, біогр.	0.50	"
231.	Лукіянович Денис	*Про життя Т. Шевченка	0.20	III.
232.	Лункевич Волод.	Серед вічних снігів	0.40	IV.
233.	Руданський Ст.	Твори, том III	3.00	"
234.	Чайковський Мик.	Як чоловік зробив з ночі день ²⁾	0.40	"

Поза цим виказом подаю ще виказ книжок поручених для державних учительських семінарій, які значить надаються для бібліотек для молоді. (Гляди „Програму науки в Державних Учит. Семінар“ Вид. Міністер. Реліг. Іспов. і Нар. Осв. Варшава, 1926).

²⁾ Зірками відзначено книжки, що в першу чергу мають бути закуплені до бібліотеки.— Книжки поділено на групи з огляду на вік дітей, а саме: група I обіймає книжки для дітей 7—8 літніх, група II—книжки для дітей 9—10 літніх, група III—книжки для дітей 11—12 літніх, група IV—книжки для дітей 13—14 літніх. Для орієнтації подаю також теперішні кигарські ціни всіх книжечок, за винятком тих, яких ціна в каталозі не є зазначена.

Ч. п.	Автор	Заголовок	Ціна
1.	Гр. Квітка	*Перекотиполе	0.50
2.	“ “	Маруся	1.00
3.	Ів. Котляревський	Енеїда	2.00
4.	“ “	*Наталка-Полтавка	1.00
5.	М. Вовчок	*Народні оповідання	5.00
6.	М. Костомарів	*Книги Битія	0.30
7.	Ів. Н.-Левицький	Гориславська ніч	0.70
8.	“ “	*Микола Джеря	2.50
9.	“ “	Не той став	3.00
10.	“ “	Поміж ворогами	3.00
11.	О. Кониський	*Непґимирена	1.00
12.	Ів. Франко	Учитель	1.00
13.	“ “	*Мойсей	1.00
14.	“ “	*Захар Беркут	2.50
15.	О. Кобилянська	Людина	4.00
16.	“ “	Царівна	7.00
17.	“ “	*В неділю рано зілля копала	5.00
18.	О. Назарук	Ярослав Осмомисл	3.00
19.	О. Турянський	*Поза межами болю	3.00
20.	М. Коцюбинський	*Для загального добра	1.00
21.	В. Самійленко	*Україна	1.80
22.	В. Стефаник	*Земля, Камінний хрест, Сини	3.00
23.	Ф. Колесса	*Українські народні думи	2.50
24.	М. Твайн	*Пригоди Гука Фіна	4.00
25.	І. Тобілевич	Хазяїн	1.00
26.	“ “	Суета	2.00
27.	І. Огієнко	*Коротка історія культурного життя на Укрїані	5.00
28.	О. Маковей	Ярошенко	4.00
29.	Л. Українка	*Лїсова пісня	1.80
30.	Б. Грінченко	*Соняшний Промінь	2.00
31.	М. Твайн	Пригоди Тома Соєра	4.00

Поза цим виказом ролю доброго поради́ка й інформатора що до дитячих книжок і для молоді можуть найкраще сповнити фахово опрацьований каталог нашої дитячої літератури: 1. М. Таранько й В. Заклинський: „Шкільні бібліотеки для молоді“, Львів, 1927. 2. „Ілюстрований каталог книжок для дітей, молоді й самоосвітніх гуртків“, Львів, 1933. Накладом книгарні Н. Т. ім. Т. Шевченка³⁾.

Отже не можемо збути справи тим, що, мовляв, не знаємо, які власне книжки дозволені для дітей. Як бачимо, їх є чимало, тільки треба хотіти спровадити їх до бібліотеки. (Кінець буде).

³⁾ Для орієнтації подаю також виказ кращих наших книгарень-складниць, набуваючи безпосередньо в яких книжки на суму більшу як 10 золотих, можна числити на опуст 10—20% по умові:

1. Книгарня „Наукового Товариства ім. Т. Шевченка“, Львів, Ринок 10.
2. Книгарня „Рідної Школи“, Львів, Сикстуська 20.
3. Книгарня „Просвіти“, Львів, Руська 1.
4. Видавництво „Світ Дитини“, Львів, Зіморевича 3.

В ПРЕСІ.

Нова комуністична тактика.

Останні вибори до французького парламенту (3.V. б. р.), в яких перемогу одержав т. зв. „людовий фронт“, що отримав з 618 мандатів абсолютну більшість 378, з них 73 комуністи (у попередньому парламенті було їх 11), викликали в пресі широкий відгомін. Заговорили про „Європу в поважній небезпеці“.

„Мета“ пише (ч. 19 б. р.) про „нову комуністичну тактику“. „Ми є свідками нових методів боротьби комунізму з „буржуазним“ світоглядом, релігією, культурою. На фронті цієї боротьби вже нема гасел доктринальних, заперечувань релігії, нема гострої атеїстичної пропаганди. Туди внесено гасло поборювання суспільної несправедливості, як наслідку християнського устрою сьогодняшніх громадянств. Комуністи кличуть християн боротися з тією несправедливістю! Та це лише інший засіб боротьби з теперішнім ладом, боротьби від самих підстав“... На терені політики новим методом є „утворення народніх фронтів“, в яких комуністи займають командуючу роллю, втискуючись непомітно в ряди демократії та непомітно ж її розкладаючи. Вони видають навіть „ніби християнські газети“, на заголовних сторінках яких обедується „хрест зі серпом і молотом“ (французька „Terre Nouvelle“) „поборюють французьку правдицю в імя французького... патріотизму, закидаючи їй таємні звязки з Гітлером і Мусолініем, а в Іспанії, в імя соціальної пімсти, гонять мійське шумовиння на церкви і монастирі. Нова тактика оплачується сторицею“...

Ще в питанні літургічної мови.

На нашу коротеньку замітку з приводу того баламуцтва, яке, замість вияснення основ православ'я, вносять в польську громадську опінію статті, подібні до ст. якогось П. Шумовського „O języku nabożeństwa“, уміщеної в варшавським „Слові“ (Polska stronica „Słowa“, автор тої статті Платон Шумовський умістив в №10 „Polskiej stronicy „Słowa“ новий еляборат під титулом „Kończymy dyskusję“.

Дискусії на тему літургічної мови Православної Церкви ми не починали з п. Шумовським і не збираємося починати. Є то річчу безнадійною. А коли він питає про авторитети наукові відносно церковно-словянської та живих мов в Православнім Богослуженні, то радимо перечитати: „Про мову богослуження. Доклад 5-й Комісії Передсоборного Зібрання“ — магістра богословія Московської Духовної Академії проф. М. Кобрин. Там зібрані і потрібні для п. Шумовського думки ріжних авторитетів, з якими може він дискутувати. Коли в редакції „Слова“ тої книжки немає, радо готові нею служити.

Для нас в останній статті Пл. Шумовського цікавими okazались ті місця її, з яких ми довідались, що Св. Синод Православної Церкви в Польщі в своїх ухвалах від 3.IX. 1924 р. про Богослужбову мову займався лише „академічним трактуванням“

даного питання, висловлюючи свою „опінію про допустимість рідної мови в де-яких (?) Богослуженнях Православної Церкви“. Звідсіль бачимо, що п. Шумовський або не читав ніколи тої ухвали Св. Синоду, або разом з редакцією „Слова“ дозволив собі, м'яко кажучи, „інтерпретацію“ ухвали. Та праці Комісії по перекладу Св. Письма і богослужбових книг на українську мову під головуванням Його Блаженства митрополита Діонісія, і на польську мову під головуванням еп. Сави з благословенства Його Блаженства, як рiгнoж і церковна наша практика, кажуть, що „Слово“ і його співробітники невластиво дозволяють собі „інтерпретувати“ ухвали вищої церковної влади. А тому, в цілі „одностійности церковної акції“ треба б не сполучити „Слово“ і „Церкву і Нарід“, чим грозить Платон Шумовський, а підпорядкувати „Слово“ Церкві і народові.

Друга цікава річ. Пл. Шумовський пише, що добро Церкви „потерпіло вже дуже від впровадження рідної мови до богослуження“ чого „не видно з перспективи кременецької, а може й не хочуть бачити. Трохи більша перспектива варшавська дозволяє вже той факт ствердити“... І далі повчає: „З високоюю обсерваційного пункту позиції варшавської і широтою її горизонту повинні рахуватися обсерватори нижчих позицій“. Оце вже, розуміємо, тверда мова на тему відродження в Церкві Божій з а с а д с о б о р н о с т и... Але радимо п. Шумовському і тим, хто так само, як він, встановлює „перспективи“, переїхатися по волинських селах та поговорити з парафіянами, православними таки, на порушену тему. Може тоді горизонт і для них дещо проясниться, а то дійсно отримується вже щось подібного до Шевченківського: „Як би ви знали, паничі“..

Р. S. Платон Шумовський повчає ще нас „хорошому тону“. Ходить про те, що ми вжили виразу „якийсь П. Шумовський“. Дійсно, наші вчителі ще в XIX віці вчили нас, що коли автор, хоч і назвав своє прізвище, але невідомий ні в науці, ні в журналістиці, ні як громадський діяч, тоді вільно додати до того прізвища „нїкій“ (якийсь), а коли вже придбав собі імя, то додають „наш відомий“, „славновісний“ і т. д. Охоче зробимо то і відносно ображеного автора, коли прийде на те час.

Список (далі)

п. п. отців, що надіслали карнавочну збірку на викуп дому Української Гімназії в Луцьку.

о. Нестерович, с. Карасин зол. 0,47, о. М. Лазович 4,49, православна парафія в Лозах 2,70, о. О. Моргаєвський, с. Жидичин 9,55, о. В. Бобровницький, с. Біляшів 10,50, о. Л. Малюжкович, с. Вілія 6,00, о. Гуринович, с. Межиричче 1,15, о. О. Зелінський, с. Коловерти 5,10, о. В. Шаурель м. Рожиче 4,00, о. А. Сакович, с. Баїв 2,80, о. Максима, с. Крупа 6,00, Благоч. VI окр. Рівенського пов. 12,30, о. Гримарович 1,10, православна парафія в с. Буяні 4,62, о. Михалевиц, с. Хорів 3,12, прав. парафія в Понебелі 1,50, о. Й. Ящівський с. Сурмичи 9,00, о. Марченко в с. Турійську 1,50, о. Голдаєвич 0,60, Межирицька парафія коло Острога 4,50, о. П. Костецкий, с. Янівка Рів. пов. 3,00, о. С. Герусь, с. Блудів Рів. п. 4,00, о. П. Сайко 1,80, о. Романчук, с. Залісці 5,00, о. Ненадкєвич, с. Житин Рів. пов. 14,90, о. Черетянко, с. Симонів Рів. п. 2,50, о. Вагнер, с. Тайкури Здолб. пов. 6,50, Уховецька парфія Ков. пов. 0,70, о. Молчановський, с. Рачин Дуб. пов. 5,00 О. Аф. Юзвинкевич, с. Велицьк Ков. лов 0,46, о. Ал. Рибчинський, Дорогиничі Горох. пов. 2,00, парафія православна в Стракліві Дуб. п. 5,00, о. Хр. Яновський, Пlosка Здолб. п. 1,00, о. Н. Вдовович, Спасів Дуб. 8,11 о. Темнюк Бочаниця Здолб. 4,50, о. Лобачевський, Теслуєв 6,80, парафія прав. в Ляховій Здолб. пов. 2,30, о. Й. Велк в Квасові Гор. п. 1,00, о. Блонський, Зарицьк 3,00.

ОФІЦІЙНИЙ ВІДДІЛ.

Панахиди по бл. п. Симоні Петлюрі у 10-ту річницю його смерти.

25 травня б. р. минає 10 літ від дня трагічної смерти від руки вбивці на вулицях Парижу Головного Отамана військ Української Народньої Республіки, Борця за волю України — Симона Петлюри. Головна Управа ВУО звернулась до Його Високопреосвященства, Високопреосвященного Владика Алексія за благословенням духовенству Волинської Єпархії відправити, з приводу 10-тої жалібної річниці смерти мученика за визволення українського народу, урочисті панахиди по всіх церквах єпархії в неділю, 24-го цього травня.

У виконання розпорядження Його Високопреосвященства, Архієпископа Волинського і Кременецького Алексія, Волинська Духовна Консисторія доводить до відому всечесного духовенства єпархії про уділення Владичнього благословенства на відправлення після Служби Божої у неділю 24 цього травня урочистих панахид за спокій душі бл. п. Симона Петлюри по всіх церквах Волинської єпархії, при чому всечесне духовенство закликається супроводити жалібну молитву до Бога відповідним словом до пастви, присвяченим пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри.

Нагороди

Високопреосвященним Алексієм, Архієпископом Волинським і Кременецьким, нагороджено:

1 квітня. Похвальними листами — церковного старосту церкви в с. Доросині, Луцького пов., Григорія Петрука й ключника Леонтія Синього за усердну службу.

3 квітня. Кафтаном з галунами — церковного старосту церкви с. Карпиловки, Срібненської парафії, Дубенського пов., Даниїла Гунчука за довголітню усердну службу.

3 квітня. Похвальним листом — парафіян церкви с. Тілявки, Кременецького пов.: Анну Фролову, Антсію Тимощука, Михаїла Яремчука, Макарія Сливюка та Даниїла Зінькевича-Пилипчука, — за офірну працю при будові нової церкви.

4 квітня. Похвальним листом — церковного старосту церкви с. Калусова, Нискиничської парафії, Володимир-

ського п. Афанасія Буковського,—за довголітню усердну службу.

4 квітня. П о х в а л ь н и м л и с т о м — церковного старосту Св. Успенської церкви м. Сокуля, Луцького повіту, Клеоника Закреву — за довголітню усердну службу.

23 квітня. П о х в а л ь н и м л и с т о м — парафіянина церкви с. Кустина, Рівенського пов., Василя Маєвського за працю по ремонті церкви.

27 квітня. П о х в а л ь н и м л и с т о м — усіх парафіян церкви с. Підзамче, Дубенського пов., що купили дві парі облачення.

30 квітня. Б л а г о с л о в е н н и м и г р а м о т а м и — сестричество церкви м. Гоші, Рівенського пов., за пожертвування та облачення, і мешканців с. Чудниці, — за ремонт каплиці й придбання дзвона.

Адміністративні переміни.

2 квітня. Настоятеля парафії в Деревянному, Рівенського пов. прот. Стефана Малиновського, згідно прохання, з 1 квітня почислено заштат.

3 квітня. Митрофорного прот. Михаїла Абрамовича, згідно прохання, звільнено з посади настоятеля Мощонської парафії, Ковельського пов. і почислено заштат.

3 квітня. Заштатного свящ. с. Пьяня, Дубенського пов., Іону Коваля делеговано до с. Добрятина, Дубенського пов., в поміч настоятелеві тієї парафії.

19 квітня. Настоятелі парафій: Ізовської, Володимирського пов., свящ. Павел Смоляр, для користи служби, і Єзерецької, Горохівського пов., свящ. Николай Рижковський, згідно прохання, з 1 травня переміщені один на місце другого.

24 квітня. Вик. об. настоятеля Мощонської парафії, Ковельського пов., ієромонаха Загаєцького монастиря Антонина делеговано до с. Підборець Дубенського пов. для заміщення хорого настоятеля тієї парафії.

28 квітня. Свящ. Калиника Романюка, переміщеного було до Оздютич, Горохівського пов, згідно прохання, позоставлено на посаді настоятеля Св. Николаївської парафії м. Турійська, Ковельського пов.

Свящ. Николая Голенду звільнено від делегування до Турійської парафії.

24 березня. Б. Псаломщика Павлина Стецюка призначено заступником псаломщика Обенижської парафії, Ковельського пов.

25 березня. Псаломщики парафій: Борківської, Кремянецького пов., Павел Махлай і Андрусівської, Рівенського пов., Михаїл Карпович з 1 квітня переміщені один на місце другого.

28 березня. Псаломщики парафій Кремянецького повіту: Підлісецько-Млиновецької — диякон Михаїл Жигуцький і Людвигівської—Антоній Камінський, згідно власного бажання, переміщені з 1 квітня один на місце другого.

30 березня. Бориса Тоцького, за неявкою до місця служби, звільнено з посади псаломщика церкви в Котові, Луцького пов., і на посаду псаломщика при тій церкві призначено з 1 квітня Алексія Костановича, що скінчив дяківську школу.

30 березня. Псаломщики парафій Ковельського повіту: Шайневської—Володимир Іванов і Купичевської—Семен Соболевський з 1 квітня переміщені один на місце другого.

31 березня. Виталій Веселовський, що скінчив псаломщицьку школу, призначений з 1 квітня на місце регента Грибовської церкви, Крем'янецького повіту.

31 березня. Гордія Самойлова возстановлено на посаді псаломщика Уманецької церкви, Горохівського пов., з 1 квітня.

31 березня. Филипа Стасюка, за неявкою до місця служби, звільнено з посади псаломщика Митницької церкви, Горохівського пов., і на посаду псаломщика при тій церкві призначено з 1 квітня Льва Глицького, що скінчив дяківську школу.

31 березня. Николая Калинчука, за неявкою до місця служби, звільнено з посади псаломщика Пулганівської парафії, Горохівського пов., і на посаду псаломщика до тієї парафії призначено б. псаломщика Євменія Демидюка з 1 квітня.

3 квітня. Псаломщика церкви в с. Білогородці, Дубенського пов., Євфимія Спильнюка, згідно прохання, переміщено з 1 квітня на місце регента Тростянецької церкви, тогож Дубенського пов., і на посаду псаломщика до с. Білогородки призначено заштатного псаломщика Броникської парафії, Рівенського пов., Николая Сиротюка.

3 квітня. Псаломщики парафій Рівенського пов.: Межиричської — Александр Майборода і Мнишинської — Іаков Сніжинський, згідно прохання, з 15 квітня переміщені один на місце другого.

5 квітня. Псаломщики парафій: Св. Параскевіївської м. Корця, Рівенського пов., Діонісій Лотницький і Листвинської, Дубенського пов. Давид Ващенко, згідно прохання, з 15 квітня переміщені один на місце другого.

6 квітня. Заступника псаломщика Башарівської парафії, Дубенського пов., Максима Стецюка затверджено на посаді псаломщика тієїж парафії.

17 квітня. Мефодія Бохотницю, за прийняттям на військову службу, звільнено з посади псаломщика Городокської парафії, Рівенського пов.

17 квітня. Диякона Ігнатія Пясецького возстановлено на посаді псаломщика Мірківської парафії, Горохівського пов.

22 квітня. Івана Кретова звільнено з посади псаломщика Велико-Окнинської парафії, Крем'янецького пов. і виключено зі складу клириків Волинської єпархії.

Псаломщика Воютинської парафії, Луцького пов., Косму Рокуня з 1 травня переміщено на посаду псаломщика до с. Андрусієва, Рівенського пов.

Василія Полищука допущено до виконання обов'язків псаломщика Воютинської парафії.

27 квітня. Володимира Гаврилюка звільнено від вик. об. псаломщика Березинської парафії, Дубенського пов. і вик. об. псаломщика тієї парафії допущено Івана Колесника.

27 квітня. Диякона Сергія Петрошука розстановлено на посаді псаломщика Велничської парафії, Дубенського пов.

Некролог

21 лютого 1936 року помер заштатний протоієрей Жавровської парафії, Рівенського пов., о. Антоній Шушковський.

Кари за незастосування до ухвал Єпархіяльного Зібрання.

Згідно § 20 і 21 інструкції церковним старостам, набуття всього необхідного для церкви: церковного вина, свічок, ладану та оливи покладається на обов'язок церковного старости; при чому все це повинно набуватись виключно в єпархіяльних свічних складах, а не у приватних осіб; догляд за виконанням цього, на підставі § 31 інструкції для Настоятелів парафій, покладається виключно на Настоятеля парафії. Волинські Єпархіяльні Зібрання р. 1935 і 1936, з уваги на поважне значіння для цілої єпархії цього порядку, підтвердили про необхідність дотримання його церковними старостами.

За допущене церковними старостами парафій: Доротише, Сераховиче, Облапи, Вербка — Ковельського пов., Благовіщенської м. Ковля та приписної до тієї парафії церкви с. Дубового, Введенської м. Ковля й Підзамче Дуб. пов. набуття річей церковного ужитку у приватних осіб Дух. Консисторія ухвалила: Настоятелів названих парафій, крім парафії Підзамче, оштрафувати по 5 золотих кожного на користь Єпархіяльного Попечительства про бідних духовного стану, а настоятеля Підзамчеської парафії — на 10 золотих. Зазначений штраф запропонувати тим же настоятелям парафій надіслати до Консисторії на протязі місячного терміну та не пізніше 10 червня б. р., попередивши їх при тому, що коли ними буде допущено й надалі набуття річей церковного ужитку не в Окружних складах, то вони будуть почислені заштат без права одержання парафії в єпархії.

Церковних старостів тих же парафій, на підставі § 50 інструкції церковним старостам, ухвалено звільнити з посад, а на їх місце запропонувати п. о. Благочиним перевести вибори нових старостів і про обрання їх надіслати до Консисторії належні акти.

† Митрофорний протоієрей о. Даміян Герштанський.

5 травня 1936 року в Бозі упокоївся, на 82 році життя, митрофорний протоієрей о. Даміян Герштанський, настоятель Св. Василівської церкви у м. Володимирі Волинському.

Покійний о. Даміян Герштанський народився на Волині 1.XI. 1854 р. Скінчив Волинську Духовну Семінарію студентом р. 1877, після чого на протязі 10 літ присвятив себе педагогічній праці, будучи учителем російської мови, а потім арифметики та географії в Мілецькій духовній школі до 1887 р., коли був призначений і рукоположений в священники до Володимирського Собору. Р. 1889 покійний був призначений настоятелем Василівської церкви у Володимирі і на цій парафії настоятельствував до самої кончини своєї, на протязі 47 літ. На протязі свого піввікового пастирського служення о. Герштанський цілі покоління вчив Закону Божого по школах, які тільки були за той час у Володимирі, як у нижчих, так і в гімназіях, мужеській і женській, працюючи також по підготовці народніх вчителів у Второкласній школі і по організації народньої освіти в т. зв. церковно-парафіяльних школах, будучи членом, скарбником, діловодом і головою Повітового Відділу Єпархіяльної Шкільної Ради; підчас евакуації так само викладав науку релігії в Київській 6-тій гімназії.

Покійний о. Даміян користав з великої пошани своїх собратів духовенства і приймав жваву участь в проявах, де було тільки можливо, церковно-соборного життя духовенства і вірних. Був він членом Всеукраїнського Церковного Собору в Києві р. 1918, був членом Володимирського Духовного Правління р. 1919—1922, яке в ті часи повоєнної розрухи старалось наладнати зруйноване церковно-парафіяльне життя в краю на підставах соборницьких; р. 1932, коли Т-во ім. м. Петра Могили організувало свою філію у Володимирі, покійний, не дивлячись на підупалі вже сили, маючи за плечима близько 80 літ, не відмовив духовенству і др. членам стати на чолі тої філії.

Так само і поза церковним і церковно-громадським життям о. Даміян працював як пастирь-громадянин, до котрого широкі маси населення ставилися з довіррям та наділяли його почесними мандатами заступати населення в законодавчих установах. Про це свідчить його вибір р. 1907 депутатом до Російської Державної Думи, а особливо вибір українським населенням Волині вже за часів Польської Держави сенатором Речипосполитої, яким був пок. о. Даміян цілу каденцію 1922-1927 р., входячи в склад Українського Сеймового Клубу. Покійний мав усі духовні відзначення, до митри включно, якою був нагороджений р. 1927.

У похороні митроф. протоієрея о. Герштанського взяло участь до 30 священослужителів, на чолі з протопресвітером Т. Теодоровичем, учнем покійного по Мілецькій дух. школі. Тисячі народу зійшлися попрощати покійного, який ділив зі своїм народом, як пастирь і вихователь, долю і недолу на протязі півві-

ку. Служба Божа була відправлена зраня 7.V. в церкві Василівській, а потім гріб з тілом покійного перенесено було до Володимирського Собору, де відбулась жалібна відправа. Поховано о. митроф. прот. Д. Герштанського в склепі біля Василівської церкви. Підчас похорону і над могилою сказано було багато промов прощальних, в яких ярко виступив світлий обрзз пастиря — громадянина. Вічна йому пам'ять!

ХРОНІКА.

Урочиста панахида за спокій душі св. п. Маршала Йосифа Пілсудського. 12 цього травня, в першу річницю смерти Великого Маршала Польщі Йосифа Пілсудського урочиста панахида за спокій його душі відправлена була Архієпископом Волинським і Крем'янецьким Алексієм, в сослуженні духовенства, у великій церкві Богоявленського монастиря у Крем'янці. На панахиді були присутніми представники адміністративної влади, члени, секретарь і урядовці Духовної Консисторії, педагогічний персонал і учні Духовної Семинарії та Укр. гімназії, а також численно парафіяни Богоявленсько-монастирської парафії.

Панахиди за спокій душі Першого Маршала Польщі Пілсудського відправлено також по всіх церквах епархії, згідно порядку, встановленого про це раз назавше Св. Синодом.

Урочистість в Загаєцькому монастирі 3.V. б. р. Скільки років тому назад, в Загаєцькому монастирі відновився стародавній образ Господа Ісуса Христа коло позорного стовпа на дворі Понтійського Пілата. В пам'ять того встановлено в третю неділю після Великодня обходити урочистий відпуст, на який щорічно прибував з Крем'янця сам Владика Алексій.

Цього року третя неділя після Великодня припала на день свята Конституції 3 травня. За прикладом минулих літ, прибув з Крем'янця Владика. По всіх шляхах й стежках, що гедуть до Загаєць. було видно товпи прочан, що поспішали прийти до монастиря до початку служби. Під відкритим небом Архипастир в сослуженні восьми священників відправив всенічну при світлі ліхтарів.

На другий день народу прибуло ще більше. Владика на тому ж місці на дворі, в сослуженні десяти сьщеників відправив Літургію. Після Євангелії Архипастир виголосив чудове слово до вірних, а після запричастного проповідував в. о. Єпархіяльного Місіонера. По закінченні Літургії Владика відправив молебен з приводу свята 3 травня, який закінчився хрестним ходом навколо монастиря й співом „Боже цось Польське“.

Свято 3 травня в Крем'янці. У день Свята Конституції 3 травня о пів до десятої год. ранку в православних Святинях м. Крем'янця було відправлено урочисті молебни.

У монастирській Церкві, у присутности представників цивільної і військової влади, учнів шкіл та громадянства також було відправлено цілим сонмом Духovenства на чолі з о. Митроф. Прот. М. Тучемським молебен. Молебен закінчено співом „Боже цось Польське“. Перед молебном виголосив слово сьщ. о. А. Вітенко.

Від імени Православного Духovenства й вірних підчас урочистостей, що відбулися на горі Боні, виголосив промову в українській мові Митроф. Прот. о. Георгій Боришкевич.

Ухвали Волинського Єпархіяльного Зібрання на сесії Св. Синоду. Св. Синод нашої Церкви на останній своїй сесії, в засіданні 23.III. б. р.,

заслухав справоздання Волинського Архієпископа Алексія про ухвали останнього Вол. Єпарх. Зібрання в справах утворення Богословського Ліцею на Волині та видання в українській мові Напрестольної Євангелії, Апостола, читань Парамійних і молитов перед св. Причастям. По першій справі Св. Синод ухвалив: про бажання Волинського Єпарх. Зібрання довести до відому Міністерства ісповідань та освіти, якому вже й попередньо представлені були ухвали в тій справі Єпарх. Зібрання 1935 р., з попереднім в міру можливости від Св. Синоду, але відповіді на ті внески від Міністерства не отримано.

В другій справі Св. Синод, ствердивши, що запевнити православним свяtinям в Польщі необхідні літургичні книги яляється одною з голозних забот Св. Синоду, постановив ухвалу Волинськ. Єпарх. Зібр. переказати Комісії по перекладу Св. Писма та Богослужбових книг при Українськiм Науковiм Інститутi, яка, під проводом Його Блаженства, розпоряджає спеціальними силами і необхідними засобами і має розглянути також усі можливости задоволення побажань Вол. Єпарх. Зібрання що до надркування названих вище книг для вжитку при Богослуженні.

Пастирський зїзд духовенства Волинської єпархії, про який ми подавали вже вістку у ч. 7—8 журналу, призначено на 23, 24, 25 і 26 серпня б. р. Духовною Консисторією розіслані вже перші запрошення до зголошення на зїзд рефератів по наміченій програмі Зїзду. Участь у Зїзді не має бути обмежена спеціальними делегатами від духовенства, як то принято відносно єпархіяльних зїздів бюджетово-г сподарчого характеру.

Інавгурація вишпаців проф. Дорошенка. В середу 29 квітня в головній авлі Університету Й. Пілсудського у Варшаві відбувся врочистий інавгураційний виклад проф. Дмитра Дорошенка, запрошеного на надзв. катедру загальної історії християнської церкви при Студії Православної Теології У. Й. П.

Церемонію розпочав о. архимандрит проф. Васдекас, що в заступстві хорого декана Вид. Правосл. Теол. митрополита Діонісія, ввів новоіменованого професора на доручену йому катедру, відчитавши його життєпис, де між іншим підкреслено великі заслуги проф. Д. Дорошенка для української державности та історіографії.

Опісля проф. Дорошенко виголосив інавгураційний виклад, який розпочав піднесенням заслуг свого попередника і товариша, проф. Василя Біднова.

В інавгураційному акті взяли участь професори Виділу Правосл. Теології, єпископ Савва, члени Українського Наук. Інституту, запрошені гості й численна академічна молодь.

Вступні іспити для кандидатів до 1 гімназіальної класи у Варшавських гімназіях, що, згідно прохань, мали б приміщення в Митрополитальному Інтернаті у Варшаві, на Волині відбудуться в другій половині червня по гімназіях державних в Рівному, Луцьку, Ковлі, Володимирі і Крем'янці.

Ювілей Львівської Ставропігії. Про цей ювілей „Нива“ (журнал Митрополитичого Греко-уніятського Ординаріату у Львові) подає слідуєче: „Цього року минає 350 літ від хвилі, як славне колись (як було православним та українським—Ред.) Львівське брацтво при Успенській Церкві дістало від Царьгородського патріярха право „ставропігії“, себто було виняте зпід юрисдикції місцевого львівського єпископа, а підчинене, у своїй релігійно-церковній діяльності, безпосередньо патріярхові. Ювілейне святкування з цього прилуду відбулося в Фомину Неділю 19.IV бр і складалося з двох частин: архієрейського богослуження в Успенській церкві, що його відправив єп. Будка і виголосив відповідну проповідь, та з концертної частини, влаштованої вечером в театрі „Ріжнородностей“. Промови на концерті були здебільша в мові російськ й, або „гарабарщині“. На святі явився римо-кат. архієп. Твардовський, православний львівський парох архим. Філофей, а з нашого духовенства парох Успенської церкви та ще один львівський священик“ (ч. 4 ц. р.).

Смерть б. посла до Сейму М. Чучмая. 2V ц. р. нагло помер в Дубні б. посол до Сейму Речипосполитої Максим Чучмай. М. Чучмай був послом від Волині в каденцію від 1922 до 1927 року і вдруге від 1928 до 1930 р. Від поглядів лівих та орієнтації на схід в час послування—М. Чучмай в останні 5 літ еволюціонував в своїх поглядах та діяльності і займався позитивною роботою посеред українського громадянства. В. Й. П.

Агресивність уніятського пароха з Вел. Куськовець Крем. п.
 14.IV ц. р. уніятський парох з В.-Куськовець, Крем. пов. Гарматюк явився до православної каплиці в с. Гнидаві, Крем. пов. з півчою та де-якими зі своїх парафіян Куськовецьких в намірі правити там службу. Хресний ход з православної церкви с. Гнидави, який що-року відбувається до тої каплиці на третій день Великодних свят, застав вже там 14.IV уніятів. Православні відправили і цього року молебен в каплиці, а уніяти вийшли тоді на дорогу, метрів за 10 і правили свою службу далі, після якої уніят. парох казав зібраним про православля, як віру, що її впровадив царь... Більших ексцесів не виникло.

Той же парох з Куськовець Гарматюк, користаючи з непорозумінь поміж настоятелем парафії в Татарницях Крем. пов. та його парафіянами, явився, привезений парафіянами, у приписному селі Якимовцях і правив там службу 26.IV і 3.V, перший раз в захопленій було церкві, а другий в хаті, бо приписна церква в Якимовцях зарита по розпорядженню адміністративної влади.

Якими „аргументами“ оруднують „правдиві християни“.
 Українські реформатори у ч. 3 б. р. свого органу „Віра і Наука“ під наголовком в душі „євангельської любові“: „Православні батюшки на Волині спасають свою шкуру“ подають відомість про постанову відносно відправи в польській мові в час державних свят духовенства в Томашеві (Варшавсько-Холмської єпархії). А подавши це, від себе додають: „Такий саме зїзд відбувся і в Кремянці, де „зукраїнізовані“ батюшки винесли такі самі ухвали. Видно зле коло них, коли шукають забезпечення своїх теплих посад...“

Учасники Волинського Єпархіяльного Зїзду, усі постанови якого до того ж надруковано у нашій журналі, звідсіля можуть бачити, яких засобів хапаються „духовні“ християни з укр. реформаторів. Дійсно, видно, зле коло них, прозваних давно „євангельськими хлібоїдами“, коли пускаються на всякі брехні у своїй невідалій пропаганді.

Що оповів п. Отмар-Берсон про життя в Світах. У неділю 10 цього травня в м. Кремянці, в залі Кремянецького ліцею, виголосив публічний відчит на тему „Ситуація інтелігенції в С. С. С. Р.“ п. Отмар-Берсон, який прожив в характері кореспондента ПАТ і „Gazety Polskiej“ в Москві чотири роки, а врешті у минулому 1935 році совітською владою був видалений з С. С. С. Р. Картина життя в Світах, яку на підставі своїх чотириохлітніх обсервацій, представив прелегент, дуже й дуже далекою є від тої картини „радісного і щасливого“ життя, дякуючи „вождю народа тов. Сталінові“, про яку майже кожного дня на цілий світ по московському радіо „вірнопіддано“ свідчать ріжні стахановці. „Рівність“ в державі комуністів виявляється в ножицях зарібків від 35 рублів на місяць до 4000 рублів місячно. Умови мешкання в Москві — одна кімната на родину. Суспільство безклясове, але в способі життя є буржуазія, що має самоходи до розпорядимости і виллі. Інтелігенція привязана до місць, де zatrudнена, і не може вільно рухатися. Це торкається і всіх т. зв. „вільних професій“, бо таких по суті нема в Світах, — адвокати, лікарі і т. д. так само „служилий“ там народ на утримані урядовим чи суспільнім. Письменник, поза Союзом письменників, з якого легко можуть виключити за „ухил“, не має змоги що надрукувати і йому загрожує голодна тоді смерть. Лікарі заробляють до 280 рубл. місячно (кільког. хліба коштує 1 руб.) знамениті дотягують до 1000 рубл. Найтяжче положення з інтелігенції учителів і нижчих урядовців. Бюрократизм в урядах такий, що ославлений царський бюрократизм миі. Росії треба помножити тепер на 60 круглих печаток. Урядовий устрій побудований на шпігунстві всіх і кожного, одного за другим; так що в урядах, коли починається дефракція, то діляться вже усі, від директора до останнього замітача покоїв, бо інакше відразу відкривається. Разячий відсоток урядового елементу з жидів є правдою; в міністерстві загр. справ у Литвинова 90% служачих з жидів; пояснюється це тим, що на початку рос. інтелігенція не хотіла йти на службу до большевиків. Моральність взагалі, а зокрема і серед урядового елементу, стоїть дуже низько. Посеред залізничників половина буде таких, яких відмічено, що були карані судом. Крадіжжі скрізь то є звичайний порядок денний, що його викикує надзвичайна матеріальна нужда. Безробіття, кажуть, нема, але то коштом надзвичайного пониження життєвого мінімуму робітників, між якими поділена праця і злиднені зарібки. Або лівідується безробіття і в такий спосіб, що шоферові, напр., який втратив працю по своему фахові в Москві, пропонується їхати на Урал рубати дєрева в лісі, а коли він відмовляється, кажучи, що в нього тут родина, діти в школах,

то його викреслюю з списку безробітних. Поняття гуманітарності у „можновладців“ совітських таке, що коли на Україні загинуло р. 1933—34 до 12 мільйонів від голоду, вони прелегентіві казали, що загинув, правда, по їхньому один мільйон, але нехай він загине, зате зломимо саботаж українцями колхозів, змусимо піти до колхозів і урятуємо від голоду 170 міль населення ССРСР. Молодь в Світах почувала себе щасливо, коли всім було зле, а був ентузіазм. Зараз помічається розчарування. Ті з комсомольців задоволені, яким вдалося влізти до бюр. Посеред студентства помічається наростання опозиції і зворот вліво, в сторону троцькізму. Також зріст настроїв, які можна назвати „летечею від дійсності“. Ріжні надрекорди в літунстві часто є відвагою розпачу. Таланти в різних діячих творчості забиваються режимом „послушенства“. Сатири політичної нема, а спроби її тяжко караються; дозволяється тільки сатира на ворогів режиму. Еміль Кроткий засланий був на 10 років за політичні анекдоти. В економіці панує державний капіталізм; продукція його безрентовна, тримається державними субвенціями, що з часом вилізе на верх, шілковита неможливість конкуренції з іншими країнами стане ясною. В уставодавстві панує хаос. Залишилась, напр., стаття Конституції, згідно якої Виконавчим Комітетам окремих Республік ССРСР дозволяється повзяти ухвали „вплоть до відділення“, але декрети пізніші про охорону границь ССРСР за такі ухвали карають смертю. І нехай би Грузія, де серед самих комуністів назрів настрій про відділення, спробувала ухвалити те відділення.. В кінці прелегент назвав устрій совітський „червоним фашизмом“. Питань релігійних і положення духовенства в ССРСР п. Отмар-Берсон не торкався.

За дефракдацію церковних грошей (в сумі біля 600 зл.) церковно-го старосту с. Рудлева Великої парафії, Дуб. пов. Ващука Матвія зліньено Духовною Консисторією з посади ц. старости та потягнуено до карної відповідальности.

Пожаром 14.IV ц. р. у с. Кречевичах Ков. пов. знищено дім священика та холодні забудовання.

Злодії обікрали церкву в с. Лозах, Кремян. пов., влізши 26.IV рано через вікно і ґрати розбили скарбоньки та забрали 96 зл. 90 гр. церковних і 208 зол братських грошей. Поліція переводить діз ання

НАМ ПИШУТЬ.

Урочистости на день св. Стефана у Володимирі.

У неділю 10 цього травня, у м. Володимирі відбулась церковна урочистість, звязана з памятю єпископа Стефана, першого архипастира на прадавній Володимирській кафедрі, заснованій за часів князя Володимира Вел. не пізніше 9-2 р. Після Служби Божої урочистий молебен та парастас відправлено було на т. зв. „Старій кафедрі“, під якою назвою відомі в нашій народі руїни старого фундаменту від храму, побудованого, згідно передання, ще ки. Володимиром та посвяченого першим єпископом Стефаном. „Стара кафедра знаходиться у відлеглисти кильометра“ від міста. В урочистості 10 травня ц. р., при великому здзизі православного населення, взяли уділ: митроф. прот. М. Бонещький архим. Філарет і по. Гр. Римарчук, Мик. Широцький, К. Домбровський і Дм. Жак. Духовенство та представники громадянства надіслали в день

свята св. Стефана телеграм Його Високопреосвященству Архієпископові Алексію, просячи благословенства в день відновлення урочистостей в память першого Архипастира Володимиро-Волинської кафедри.

Ювілей 25-ліття служення дякона о. Пундера Данила.

У Рівенському соборі, у неділю 10 цього травня, відбулась скромна урочистість 25-літнього служення Церкві соборного дякона Данила Пундера. З того приводу настоятель Рів. собору митр. прот. М. Яковлев надіслав Владиці Архієпископові, в імені соборного причту, депешу, просячи благословенства на дальнішу працю. Владика висловив подяку за молитви духовенства і уділив благословенства ювілятові о. Пундерові для дальшої його праці на користь Св. Церкви.

Перший великий Відпуст в честь св. мучеників в с. Страклові біля Дубна.

У Неділю Всіх Святих, відбудеться в с. Страклові, на Дубенщині, перший великий Відпуст в честь святих мучеників, котрих частини мощів знаходяться в Стракловськiм храмі. Підчас розмалювання церкви літом 1935 р., Високопреосвященніший Владика Алексій зволив благословити відправу Служби Божої на гробниці святих угодників Божих, котру уфундував благочестивий та побожний парафіянин с. Страклова Ісидор Гудима, за що Високопреосвященніший Владика винагородив фундатора „благословенною грамотою“, дня 21 вересня 1935 р. підчас Архієрейської Служби Божої. Багата

гробниця виконана в Почаївській Лаврі, з дубового дерева з надгробною дошкою з мощами і відповідними образами святих: 1) Трифона, 2) Григорія Ніського, 3) Харалампія, 4) Феодора Стратилата, 5) Симеона, бр. Госп., 6) Пантелеймона, 7) Іоана Милостивого, 8) Інокентія муч. і 9) Іова Почаївського.

Порядок відпусту має бути такий: Напередодні, в суботу о 7 год. вечора Всенічна з уміщенням гробниці серед церкви Замість 2-ої кафізи—проповідь. В Неділю Всіх Святих о 6 год. ранку рання Літургія, а в 9.30 год. пізня соборна Літургія. Межи ранньою і пізньою Службою Божою молебни і водосвяття

По Службі Божій хресний ход з мощами кругом церкви з читанням Євангелій і окропленням святою водою.

Прот. Мих. Іваськов.

УВАГА! Богословська секція Т-ва ім. митр. Петра Могили ще раз пригадує тим пан-отцям, які не надіслали ще грошей за вислані книжечки, про цей обов'язок їхній у відношенні до Богословської секції.

СВЯТЕ ЄВАНГЕЛІЄ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ, видане по тексту благословеному Св. Синодом Російським, є в продажу по 60 грошей за примірник. Набувати можна: Крем'янець, Єпарх. склад. Луцьк. Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка, вул. Ягелонська. З пересилкою примірник коштує 1 зол. Там же можна набувати **ЛІТУРГІЮ СВ. ІОАНА ЗОЛОТОУСТОГО** в перекладі на укр. мову Комісії при Українському Науковому Інституті в Варшаві.

Адреса Редакції:

**m Krzemieniec, Wołyński Konsystorz Duchowny
Redakcja dwutygodnika „Cerkwa i Narid”.**

ПЕРЕДПЛАТА: річна 8 зл., піврічна 4 зл., квартальна 2 зл., місячна 80 гр. Окреме число—40 гр.

ОГОЛОШЕННЯ: ціла сторінка—25 зл., $\frac{1}{2}$ стор.—15 зл., $\frac{1}{4}$ стор.—8 зл., $\frac{1}{8}$ стор.—5 зл. Дрібні оголошення по 10 гр за слово.

Гроші надсилати на conto чекове Волинської Духовної Консисторії — П. К. О. № 140.288, або переказами на адресу: **m. Krzemieniec, Wołyński Konsystorz Duchowny.**

Видавець — *Волинська Духовна Консисторія.* Відп. редактор — *В. Жвасницький.*